

ALMANYA'DAKİ TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ DIŞ ÇEVRE AKTÖRLERİYLE İLİŞKİLERİ: BAVYERA EYALETİNDEKİ TÜRK DERNEKLERİYLE BİR ARAŞTIRMA*

RELATIONS OF TURKISH CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS IN GERMANY WITH EXTERNAL ENVIRONMENTAL ACTORS: A RESEARCH ON TURKISH ORGANISATIONS OPERATING IN FEDERAL STATE BAVARIA

Elif KOCAGÖZ**

Öz

Almanya'daki Türk sivil toplumu, özellikle son dönemde hem Almanya hem Türkiye'de oluşan karşılıklı gündemler itibarıyla, her iki devlet açısından başta politik ve sosyal açılardan olmak üzere giderek önem kazanmaktadır. Bu öneme rağmen, literatürde Almanya'daki Türk derneklerinin dış dünyayla ilişkilerini çok boyutlu olarak ortaya koyan güncel ve geniş kapsamlı saha araştırmalarıyla karşılaşılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Almanya'nın Bavyera Federal Eyaletinde faaliyette bulunan Türk derneklerinin bazı seçili dış çevre aktörleri açısından mevcut durumunu ortaya koymaktır.

Çalışmada mülakatlar ve anket uygulamasını içeren nitel ve nicel araştırma teknikleri kullanılmış, ankette elde edilen bulgular, mülakatlardan elde edilen bilgilerle birlikte sunulmuştur. Ankete Bavyera eyaletindeki 96 derneğin temsilcisi katılmıştır. Bu 96 dernek toplamda 13.049 kayıtlı üyeye sahip olup, yılda toplam 2447 faaliyet üretmektedir. Sonuç olarak, araştırılan 13 dış çevre birimi arasında en iyi ilişkilerin hedef kitlelerle kurulduğu ve bunu sırasıyla, derneğin faaliyette bulunduğu bölgedeki Türk Başkonsolosluguyla, Alman kurumlarıyla, Almanya'daki diğer Türk dernekleriyle ve Türk medyasıyla ilişkilerin izlediği bulunmuştur. İlişkilerin iyilik düzeyi açısından; Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler, Türkiye'deki kurumlar, siyasetçiler ve dernekler son dört sırada yer almıştır. Araştırmaya katılanların yalnızca üçte biri "dış dünyayla ilişkileri geliştirme" konusunun derneklerinde öncelikle ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sivil Toplum Kuruluşları, Türk Dernekleri, Türk Toplumu, Almanya, Bavyera.

* Bu çalışma, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından desteklenen "Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Bazı İç Faktörler ve Dış Çevre Aktörleri Açısından Analizi: Almanya'nın Bavyera Eyaletinde Faaliyet Gösteren Kuruluşlara Yönelik Ampirik Bir Çalışma" başlıklı araştırma projesinin dış çevreye dair olan bölümünün ilk bulgularını içermektedir.

** Dr., Friedrich-Alexander Universität Erlangen-Nürnberg, Institut für Wirtschaftswissenschaft, Wirtschaft und Gesellschaft des Nahen Ostens, Prof. Dr. Şefik Alp Bahadır'ın kürsüsünde araştırmacı, elifsayin@yahoo.com

Abstract

Turkish civil society in Germany is becoming increasingly important for both Germany and Turkey especially in terms of political and social perspectives due to recent reciprocal agendas of both countries. Despite this importance, any actual and comprehensive field research displaying the relations of Turkish civil society organisations with external environment in a multi-dimensional way is not visible in the literature. Therefore, the aim of this study is to present the current situation of the Turkish organisations operating in the German Federal State of Bavaria in terms of some selected external environmental actors.

Qualitative and quantitative research methods that included interviews and survey distribution were used in the study, and the findings of the survey were given together with of interviews. Representatives of 96 organisations in Bavaria have participated to the survey. Those 96 organisations have 13.049 registered members and are generating 2447 activities on a yearly basis. As a result, among 13 external environmental units surveyed; it is found that, the best relations were established with target groups, and this was followed by the relations with the Turkish Consulate General in the area where the organisation operates, German authorities, other Turkish organisations in Germany, and the Turkish media, respectively. In terms of the level of the goodness of the relations; the politicians in Germany with Turkish origin, and institutions-, politicians- and civil society organisations in Turkey were ranked in the last four. Only one third of research participants stated that “developing relations with external environment” is needed to be dealt primarily at their organisations.

•

Keywords

Civil Society Organisations, Turkish Organisations, Turkish Society, Germany, Bavaria.

GİRİŞ

Almanya'da nüfusun yaklaşık %20'sine tekabül eden 16,5 milyon yabancı ve Alman vatandaşlığına sahip yabancı kökenli bulunmaktadır ve bu rakamın içerisinde en büyük paya üç milyona yaklaşan nüfusuyla Türk ve Türk kökenli Almanlar sahiptir (Destatis 2015). Almanya'nın en büyük göçmen toplumu olan Türklerin 50 yılı aşan bir zaman içerisinde kurdukları dernekler¹; sanattan, spora, din ve politikadan, kadın ve gençlik konularına, sosyal hizmetlerden, hemşehriliğe, uyum konularından iş ve meslek alanlarına kadar oldukça zengin bir sivil toplum hayatı oluşturmaktadır. Almanya'da kaç Türk derneği olduğuna dair ise net bir sayıya ulaşamamakta, ancak toplam dernek sayısının binlerce olduğu çeşitli kaynaklar tarafından (Örn. Hunger (2005) onbir bin; Koç (2012) iki bin; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB ty1) dört binin üzerinde) ifade edilmektedir.

Derneklerin faaliyet alanı itibariyle dağılımına bakıldığında ise yaklaşık beşte birinin dini dernekler, geriye kalan kısmının ise diğer alanlarda çalışan dernekler olduğunu ifade eden araştırmacılar olsa da (Hunger 2005), faaliyet alanı itibariyle derneklerin dağılımına ilişkin güncel bir bilgiye rastlanmamıştır. Almanya'daki Türk nüfusunun ne kadarının bu derneklere üye olduğu ya da tam olarak ne kadarının bu derneklere temsil edildiği de ayrı bir konu olup bu konuda da net bir rakama ulaşmak oldukça zordur. Ancak, Almanya Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı'nın (*Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend*) Türkiye Araştırmalar Merkezi (TAM) Vakfı'na yaptırdığı araştırmada Türklerin %64 gibi bir oranla sivil toplum faaliyetlerine katıldığı ortaya konmuştur (TAM 2005). Söz konusu araştırmadaki oran 3 milyona yaklaşan Türk nüfusuna kabaca uyarlandığında, bir milyondan fazla Türk'ün, sivil toplum faaliyetlerine aktif olarak katıldığı söylenebilir.

Türk nüfusunun sivil toplum hayatına bahsedilen yoğun aktif katılımı, Türk derneklerinin Türk ve Alman toplumu açısından son derece önemli birer yapılanma olduklarını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Türk toplumun birlikteliğini sağlamak, bireylerin hem Türk hem Alman sosyal hayatına katılımlarını teşvik etmek, ilgili kesimlerde aidiyet duygularını güçlendirmek, Türk nüfusunun potansiyelini belirli alanlara kanalize etmek, toplumdaki çeşitli ihtiyaçların giderilmesi vb. birçok amaçla faaliyetlerini sürdüren bu kuruluşlar, aynı zamanda entegrasyon, Almanya'daki Türk göçmenlerin sorunları ve çifte vatandaşlık, ırkçılıkla mücadele, Türk göçmenlere Almanya yerel seçimlerinde oy kullanma hakkının verilmesi gibi politik boyutları olan konular üzerinde de -çoğunlukla yerel ve nadiren de uluslararası düzeyde- çalışabilmektedir. Örneğin, 2007 yılında Kuzey Bavyera'da kurulmuş olan Nürnberg Metropol Bölgesi Türk Toplumu (*Türkische Gemeinde in der Metropol Region Nürnberg TGMN*) uluslararası akreditasyona sahip olan bir çatı kuruluş olarak, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı toplantılarında Almanya'da ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, göçmen sorunları ve benzeri konularda Türk toplumunun sözcülüğünü yapmıştır (Bknz. TGMN 2009). Dolayısıyla bu kuruluşlar, karşılıklı olarak her iki devlet için önemli birer yapıdır.

Çeşitli araştırmacılar tarafından da Türk derneklerinin her iki devlet açısından önemi farklı perspektiflerle zaman zaman vurgulanmıştır. (Örn. Yurdakul 2009;2006; Aydın 2014; Öner 2015). Son dönemde hem Almanya hem de Türkiye'de oluşan karşılıklı gündemler (Örneğin,

¹ Bu çalışmada "sivil toplum kuruluşu" ifadesini karşılamak üzere, çoğunlukla [araştırma sürecinde mülakatlarda ve anket formunda kullanıldığı şekliyle] "dernek" ifadesi kullanılmıştır. Atıflarda ise kullanılan terminoloji korunmuştur.

Haziran 2016'da Alman meclisinden geçen (sözde) Ermeni Soykırım Tasarısı, Temmuz 2016'da Türkiye'de gerçekleşen darbe girişimi ve Nisan 2017 Türkiye Anayasa değişikliği referandum süreçlerinde ve devamında iki ülke arasında yaşanan gerilim vb.), özellikle politik ve sosyal temalar çevresinde bu dernekleri daha da ön plana çıkarmaktadır. Hem zengin Türk sivil toplum hayatı, hem de son dönemdeki ilgili gelişmeler, Türk derneklerini dış dünyayla birlikte daha yakından inceleme gerekliliğini ortaya koymakta, literatüre baktığımızda ise ne Almanya genelinde, ne de eyaletler bazında bu kuruluşların çeşitli çevre birimleriyle nasıl bir etkileşim içerisinde olduğuna dair geniş kapsamlı ve katılımlı güncel saha araştırmalarının bulunmadığı dikkat çekmektedir.

Bu çalışmanın amacı literatürdeki söz konusu eksikliği gidermek üzere Almanya'nın Bavyera eyaletinde faaliyette bulunan Türk derneklerini dış çevre aktörleri açısından inceleyerek bu kuruluşların görünümünü ortaya çıkarmaktır. Çalışmada derneklerin; hedef kitleler, diğer dernekler, medya, resmi kurumlar, siyasetçiler ve toplum vb. dış çevre birimleriyle olan ilişkilerinin durumu genel olarak incelenmiş, 96 derneğin katıldığı anketten elde edilen bulgular mülakatlardan elde edilen bilgilerle birlikte sunulmuştur. Çalışmanın, Almanya'daki Türk sivil toplum kavramının bilimsel bir yaklaşım içerisinde tartışılması yönünde akademiye ve ilgili çevrelere, sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin geliştirilmesi için yürütülebilecek teknik çalışmalar açısından çeşitli Alman ve Türk kurumlarına ve izleyen çalışmalar açısından araştırmacılara temel bilgiler sunabileceği düşünülmektedir.

SİVİL TOPLUMA YAKLAŞIM

Sivil toplum, yüzlerce yılı aşkın süredir politika, din, spor, kültür ve çeşitli ilgi alanları gibi konularda kendi arasında hem gayri resmi hem de resmi olarak örgütlenegelmiştir. Sivil toplum, Anheier'in ifadesiyle (2004) aile, kamu ve piyasa içerisindeki kurumlar, örgütler ve bireylerin ortak ilgilerini geliştirdikleri alan olarak tanımlanır. Devletlerin çeşitli hizmetleri etkin ve verimli bir şekilde sunmalarının mümkün olmadığı yani yeterince hizmet götüremediği, özel sektörün ise kâr elde etme imkânı görmediği için faaliyette bulunmadığı alanlarda sivil toplum kuruluşları toplumda ortaya çıkan bazı ihtiyaçların giderilmesine yönelik hizmetler, programlar ve projeler sunarak son derece önemli bir boşluğu doldururlar.

Özdemir'e göre (2011), sivil örgütlenme, olumlu veya olumsuz her türlü neticeye sebebiyet verebilecek bir güçtür ve oluşturdukları etki, yerel düzeyde olabildiği gibi ulusal ve uluslararası düzeyde de olabilir. Önsoy'a göre ise (2011) sivil toplum kuruluşları toplumun özgürleştirilmesi ve demokrasinin geliştirilmesi gibi önemli görevler üstlenmektedir. Kocabaş da (2008) bu kuruluşların halk içindeki inisiyatifi organize edip bu inisiyatifi yine toplum yararına olan çalışmalara çevirdiğini ifade etmektedir. Cicioğlu (2012) ise, devletten devlete yürütülen diplomasinin yanında, toplumdan topluma yürütülen diplomasinin de önemi üzerinde durarak, faaliyetlerinin birer sonucu olarak toplumların birbirini daha yakından tanımalarına vesile olması nedeniyle sivil toplum kuruluşlarının uluslararası platformda önyargılar ve negatif düşüncelerin ortadan kaldırılmasına ve işbirliklerinin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilecek yapılar olduğunu ifade etmektedir. Yılmaz (2013) ise, uluslararası politika açısından konuya yaklaşarak özellikle uzunca bir süre Türk dış temsilciliklerin omuzlarına yüklenen, genellikle dağınıklık arz eden ve tepki verme üzerine kurulu etkinlik faaliyetlerinden, sivil toplum kuruluşlarının varlığından yararlanarak ve onlar aracılığıyla kurulmuş aktif bir anlayışa geçilmesinde, yani devletlerin dış politika oluşturma ve uygulamalarında sivil toplumun yerinden bahsetmektedir.

Sivil toplum örgütlenmesiyle ilgili bu perspektiflerin arka planı; bir anlamda dış çevrenin önemine, hem faaliyetlerin oluşmasına zemin hazırlayan, hem faaliyetlerin şekillendiği, hem de

faaliyet çıktılarının oluştuğu ortam olarak işaret etmektedir. Sivil toplum nasıl bir model ile işlemektedir diye baktığımızda ise; bu kuruluşlar, doğası itibariyle, politik bilimler, uluslararası ilişkiler gibi disiplinlerden incelendiği gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sıfatıyla işletme bilimi ve yönetim perspektifinden de incelendiğinden, her perspektifte bu kuruluşlara yaklaşım doğal olarak değişmektedir. Bu yaklaşım farklılıklarından doğan duruma Lecy-Schmitz vd. (2012) ilgili literatürü tarayarak hazırladıkları bir inceleme çalışmasında çok yönlü olarak değinmişler, sonuç olarak önerdikleri modelde sivil toplum kuruluşlarının merkezinde örgütün yönetimi ile ilgili konuların; bunun etrafında da kuruluşun projeleri (program geliştirme, tasarım ve uygulama), örgütün dışsal çevresi ve son olarak da sosyal ağ ve partnerlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Aslında sosyal ağ ve partnerler de dışsal çevrenin içerisindeki unsurlardır ve dışsal çevrenin içine medyadan devlete, şirketlerden topluma, gönüllülerden bağışçılara ve diğer derneklere kadar birçok yapı girmektedir. Bahsedilen unsurların her biriyle kurulan etkileşim, iletişim ve ilişki ise, sivil toplumun gelişimi, başarısı ve yukarıdaki yaklaşımlarda dile getirilen ancak onlarla sınırlı olmayan işlevselliği açısından ayrı ayrı öneme sahiptir. Bu önem literatürde birçok çalışmada detaylıca ele alınmış (Örn. Dyer-Buell vd. 2002; Feinglass 2005; Coşkun 2007; Andreasen-Kotler 2008; Smith 2013) ve bu kuruluşlarda çevreyle ilişkilerin yönetilmesi gereken özel bir alan olduğu vurgulanmıştır.

LİTERATÜR

Almanya'daki Türk sivil toplum dünyasına ilişkin literatüre baktığımızda; Türklerin birey olarak sivil toplum hayatına katılımları (gönüllülük *freiwilliges Engagement* vb.) ile ilgili bazı çalışmalarla karşılaşmaktadır (örn. Halm-Sauer 2004;2007; TAM 2005). Sivil katılım haricinde, Almanya'daki Türk derneklerine yönelik literatüre baktığımızda, derneklerin sosyal, ekonomik ve politik temalar ekseninde incelendiği (Bknz. Sezgin 2008) ve genellikle çalışmaların merkezinde entegrasyon perspektifinin ön planda olduğu görülmektedir. Meyer (2006) de bu duruma değinerek, araştırmacıların özellikle göçmenlerin entegrasyonu açısından dernekler konusuna yaklaşımını belirtmektedir.

Literatür taraması esnasında karşılaşılan araştırmalardaki kapsamlar incelendiğinde özellikle politik ve dini derneklerin ön plana çıktığı ya da Türk derneklerinin Türk ve Alman politikaları açısından rolünün araştırma konusu olduğu görülmektedir (Örn. Özcan 1989; Atılğan 1999; Lemmen 2000; Cetinkaya 2000; Küçüküseyin 2002; Amelina-Faist 2008; Adıgüzel 2011; Öner 2015;2014). Bunun haricinde literatürde; çatı kuruluşlarla ilgili birtakım araştırmalar (Örn. BMFI 2011; Yükleyen-Yurdakul 2011; Thränhardt 2013; Klöckner 2015), Türklerin örgütlenme süreçleri, kuruluş ve gelişimleri gibi incelemeler (örn. Vermeulen 2006) ve sosyalleşme, etnik köken-kimlik-spor kültürü vb. temalar çerçevesinde yapılan spor dernekleri araştırmaları (Örn., Frogner 1985; Kleindienst-Cachay 2005; Stahl 2013; Huhn-Metzger 2013; Huhn-Kunstreich vd. 2014) mevcuttur.

Almanya'daki Türk dernekleri ile ilgili literatürde sonuç olarak, bu yapıların özellikle dış dünyadaki çeşitli aktörlerle ilişkilerinin bu çalışmanın kapsamı benzerinde araştırma konusu olduğu çalışmalarla ne Almanya genelinde ne de eyaletler bazında karşılaşmamaktadır. Literatürdeki çalışmaların genelde örnek dernekler üzerinden (*case*) ve ikincil verilerle yapılan araştırmalar olması ve derneklerdeki durumu ortaya koyabilecek geniş çaplı güncel saha araştırmaların bulunmayışı da dikkat çekicidir. Bu sebeple, mevcut çalışmanın Türk derneklerini çeşitli dış çevre aktörleri açısından incelemesiyle, literatüre önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın ana sorusu, “Bazı dış çevre aktörleri açısından Bavyera eyaletindeki Türk dernekleri nasıl bir görünüme sahiptir?” şeklinde tasarlanmış olup, bu çalışma mevcut tabloyu ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Dış çevre aktörleri; derneğe üye olmayıp derneği dışarıdan destekleyen gönüllü ve bağışçılar, hedef kitleler, Almanya’daki diğer Türk, Alman ve göçmen dernekleri, Türk ve Alman medyaları, Alman kurumları ve siyasetçileri, Almanya’daki Türk kökenli siyasetçiler, Başkonsolosluklar, Türkiye’deki kurumlar, siyasetçiler ve Türkiye’deki dernekler ve sosyal çevre olarak tanımlanmıştır.

Çalışmada mülakat ve anket şeklinde iki araştırma yöntemi kullanılmış; mülakatlar konuyla ilgili çeşitli kesimlerle (bürokrat-başkonsolosluk, medya mensubu, akademisyen, dernek temsilcileri, belediyelerin yabancılar meclisi üyesi, araştırmacı) yüzyüze, telefonla ve sözlü görüş bildirmek istemeyenlerle ise yazılı olarak gerçekleştirilmiştir. Yazılı bildirilen görüşlerin haricinde, mülakatların bir kısmı izin almak suretiyle kayıt cihazıyla kaydedilmiş, görüşmelerin bir kısmında ise araştırmacı not tutmuştur. Bu görüşmelerde, bu çalışmada yer alan temaların haricinde örneğin dernek başkanlığı ve yönetimden, üye mevzularına, dernek faaliyetlerinden finansal konulara kadar birçok iç-çevre konusu ve Türk toplumunun dernekler kanalıyla lobi oluşturma gücü gibi farklı konular da ele alınmıştır². Bu sebeple, mülakatların yalnızca bu çalışmada yer alan temalara odaklanılarak yapılmadığını belirtmek gerekir. Araştırma bulguları içerisinde yer alan alıntılar, araştırmacının yaptığı içerik incelemesinin ardından görüşülen kişilerin dış çevreye dair olan değerlendirmelerindeki benzer ve farklı görüşleri yansıtır şekilde dökümlerden seçme alıntılar yapmak suretiyle paylaşılmıştır. Dolayısıyla görüşü alıntılanan kişiler her altbaşlıkta her zaman aynı kişiler değildir. İlave olarak katılımcıların çoğunluğuna anonimlik taahhüt edildiğinden, bu çalışmada görüşülen kişiler ya da mülakata katılırken temsil ettikleri dernekler, kurumlar ve görüşülen kişilerin konuları zikredilmemiştir. Makale içerisinde, görüşülen kişiler birer harf ile temsil edilip, cinsiyet ve yaş bilgisi de beraberinde sunulmuştur. Görüşmelerden yapılan alıntılar ayrı bir bölümde sunulmamakta, anket bulgularıyla paralel olarak ilgili başlıkların içerisinde yer almaktadır.

Araştırmanın anakütlesini ise Bavyera eyaletindeki Türk dernekleri oluşturmaktadır. Bavyera eyaleti nüfusunun yaklaşık %10’unu (1,3 milyon) göçmenler oluşturmakta ve eyalette 340 bin civarında bir Türk nüfusu bulunmaktadır (Destatis 2015). Bavyera’da sivil toplum hayatı oldukça zengin olup, bölgede yaklaşık 85 bin sivil toplum kuruluşu bulunduğu belirtilmektedir. (ZiviZ 2012). Ancak, Bavyera’daki Türk sivil toplum örgütlerine ilişkin olarak hazırlanmış spesifik bir envantere rastlanamamış, Türk derneklerinin sayıları, faaliyet alanına göre dağılımları vb. hususlarda bilgilere ulaşamamıştır. Bavyera’daki Türk derneklerinin toplam sayısına dair görüşüne başvuru uzmanların tahmini, eyalette 500-1000 civarı Türk derneği olabileceği yönündedir. Çalışma esnasında bu tahminî aralığı resmi kanallar yoluyla teyit edebilmek mümkün olamamıştır. Bu konuda bir çıkarımda bulunmanın zorluğu, eğer Almanya genelindeki Türk derneklerinin sayılarına dair sunulan rakamlardaki farklılıklar dikkate alınrsa daha net anlaşılabilir. Örneğin, daha önce belirtildiği gibi, Hunger (2005) Almanya genelinde onbir bin Türk derneği olduğunu belirtirken, bu rakam Koç’un (2012) çalışmasında iki bine düşmekte; Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın (YTB ty1) web sayfasında ise dört binin üzerinde görülmektedir. Dolayısıyla örnekleme sürecinde hem Bavyera’daki Türk derneklerinin toplam sayısı, hem de tüm derneklerin kayıtlı olduğu bir

² Bu çalışma, “Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Bazı İç Faktörler ve Dış Çevre Aktörleri Açısından Analizi: Almanya’nın Bavyera Eyaletinde Faaliyet Gösteren Kuruluşlara Yönelik Ampirik Bir Çalışma” başlıklı araştırma projesinin yalnızca dış çevreye dair olan bulgularını içermektedir. Bknz. Makale sonu “Açıklamalar” bölümü.

liste tespit edilemediğinden, ihtimalli örnekleme uygulaması mümkün olamamıştır. Ancak araştırmaya temel teşkil edecek bir örneklem oluşturabilmek amacıyla, ilk olarak Eyaletler Kayıt Portalından (*Register Portal der Länder*) “Türk, Türkisch, Türkische, Türkischer, Derneği, Dayanışma, Kültür” gibi bazı anahtar kelimeler ile arama yapılarak, faaliyet bölgelerindeki mahkemelerde (*Amstgericht*) kayıtlı olan 352 Türk derneği tespit edilebilmiştir³. Taramada kullanılan kelimelerin geçmediği dernekler de söz konusu olabileceğinden (Örneğin, *Konya-Ereğli e.V.*, *Tiyatro Keyfi e.V.* gibi), ilave olarak çeşitli ikincil veri kaynakları incelenerek ve ayrıca başkonsolosluklar vb. kurumların kooperasyonu ile liste genişletilmeye çalışılmış, ancak oluşan listeden iletişim bilgilerine ulaşılamayan dernekler tekrar çıkartılmıştır. Sonuçta doğru ve güncel iletişim bilgileri edinilebilmiş olan 137 dernekten oluşan bir liste ortaya çıkmıştır. Liste oluşturulurken hangi derneklerin örneklem içerisine gireceğiyle ilgili büyüklük, faaliyet alanı vb. herhangi bir kısıtın tanımlanmadığını ilave olarak belirtmek gerekir.

Saha araştırmasında kullanılan anket formu, literatür taramaları ve mülakatlarda toplanan bilgiler ışığında hazırlanıp bazı dernek yöneticileri ve uzmanlarla tartışılarak kontrol edilmiş ve üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır⁴. Bu formda; cevaplayıcıların kendilerine ve temsil ettikleri derneklere dair genel bilgileri toplamaya yönelik ve dış çevreyle ilgili seçili başlıklarda derneklerin durumlarını inceleyen sorular yer almıştır. Cevaplayıcılara dair temel bilgiler; katılımcının dernekteki görevi, yaşı, cinsiyeti, eğitimi, kaç yıldır temsil ettiği derneğin çatısı altında ve kaç yıldır bu derneğin yönetiminde olduğu, ankete katılım esnasında başka bir derneğe üyelik durumu, yine ankete katılım esnasında başka bir dernekte yönetimde olup olmadığı ve mevcut yönetim tecrübesi haricinde geçmişte dernek yönetim tecrübesinin varlığı şeklinde dokuz farklı değişken ile incelenmiştir. Bu kişilerin temsil ettikleri derneklere dair temel bilgiler ise; derneğin kuruluş yılı, faaliyette bulunulan bölge, derneğin nerede faaliyet gösterdiği (ofis olarak), çatı kuruluşu üyelik, kayıtlı üye sayısı, yıllık faaliyet hacmi ve dernekte çalışan yapısı şeklinde yedi değişken ile toplanmıştır. İlave olarak, derneklerin ana faaliyet alanları, dernek faaliyetleri ve ilgili faaliyetlerin yapılma sıklıkları da sorulmuştur. Ankette dış çevreye yönelik ise; (1) derneğe üye olmayıp derneği dışarıdan destekleyen gönüllü ve bağışçılarla ilgili veri tabanı sahipliği ve bu gruplara yönelik özel çalışmaların varlığı; (2) hedef kitlelerin kimlerden oluştuğu ve hedef kitlelerle kurulan ilişkilerin düzeyi; (3) Türk dernekleri tarafından yıkıcı rekabete maruz kalıp kalmama, diğer Türk, Alman ve göçmen dernekleri ile ortak proje yapma durumu, diğer Türk, Alman, göçmen ve Türkiye'deki derneklerle kurulan ilişkilerin düzeyi, diğer derneklere kıyasla derneğin kendi performansını değerlendirmesi; (4) Türk ve Alman medyalarını faaliyetlere davet etme, onların bu davetlere katılma ve faaliyetlerin ve derneğin Türk ve Alman medyalarında haber yapılma durumları ile Türk ve Alman medyalarıyla kurulan ilişkilerin düzeyi; (5) derneğin yörelerindeki karar mekanizmalarını etkileme durumu, Alman makamlarıyla sorun ve istekleri konuşabilme durumu, Alman makamları, siyasetçiler ve Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerin dernek faaliyetlerine davet edilme ve onların da faaliyetlere katılma sıklıkları ile bu kesimlerle kurulan ilişkilerin düzeyi; (6) Türk makamlarıyla sorun ve istekleri konuşabilme durumu, başkonsolosluğun faaliyetlere davet edilme ve onların da davetlere katılma sıklığı, başkonsoloslukla, Türkiye'deki kurumlarla ve Türkiye'deki siyasetçiler ile kurulan ilişkilerin

³ Örnekleme oluştururken bu yöntemi kullanan araştırmacılarla literatürde de karşılaşmıştır. Örneğin Vermeulen de (2006) Berlin'deki Türk derneklerinden bazılarını *Vereinsregister, Amtsgericht Charlottenburg* kayıt portalı üzerinden ancak anahtar kelimelerle tarama yaparak tespit edilemediğini belirtmiştir.

⁴ Anket formunun öntesti sırasında dernek temsilcilerinin çeşitli nedenlerle cevap vermek istemedikleri alanlar anketten çıkartıldı. Özellikle Türkçe'ye hakimiyet açısından cevaplamada oluşabilecek riskler göz önünde bulundurularak sorular ve ifadeler mümkün olduğunca basitleştirildi.

düzei çerçevesinde hazırlanmış sorular yer almaktadır. Bu soruların bir kısmı evet-hayır sorusu, bir kısmı çoktan seçmeli ya da karşılaştırmalı olarak tanzim edilmiş, ayrıca Likert ölçeği (1-Kesinlikle katılmıyorum...5-Kesinlikle katılıyorum) ile sıklık ifadelerinin (1-Hiçbir zaman...5-Her zaman) ya da iyilik düzeylerinin (1-Çok kötü...5-Çok iyi) yer aldığı 5'li aralıklı ölçekler kullanılmıştır. Ankette ayrıca derneklerin destek kapsamında yönelimlerini görebilmek adına, bugüne kadar Alman ve Türk makamları ile uluslararası kuruluşlardan proje desteği alma durumları ve faaliyetleriyle ilgili hangi devletin desteğine daha çok ihtiyaç duyduklarına dair sorular da mevcuttur. Sosyal çevre açısından ise, derneklerin yörelerinde olumlu bir imaja sahip olup olmadığı, Türk ve Alman çevrelerinin derneğe karşı bir önyargısının bulunup bulunmadığı ve Türk toplumunun dernek faaliyetlerine ilgisine yönelik Likert ölçeğinde hazırlanmış dört ifade bulunmaktadır. Ankette son olarak, ilave birtakım bilgiler edinebilmek amacıyla, derneklerin web sitesi ve sosyal medya hesabı sahiplik durumları; yönetim toplantılarında gündeme gelen konular ve bu konuların gündeme gelme sıklıkları ile dernekte öncelikli olarak ele alınması gereken konuların neler olduğuna dair sorular yer almaktadır.

Bu anket formu bir online platforma yüklenerek, 20 Ocak- 1 Nisan 2016 tarihleri arasında <https://tr.surveymonkey.com/r/AlmanyaDernekArastirmasi> linki üzerinde katılımlara açık tutulmuş, araştırmacının oluşturduğu listedeki 137 dernek araştırmaya davet edilmiştir. Bu 137 dernek haricinde, ayrıca çatı örgütleriyle iletişime geçilerek, eyaletteki üye derneklerini bu araştırmaya yönlendirmeleri hususunda kooperasyonları talep edilmiş, bu konuda dört çatı kuruluş olumlu yanıt vermiş fakat üye dernek bilgilerini araştırmacıyla paylaşmayıp, kendi inisiyatifleri ile bağlı derneklerini araştırmaya yönlendirmişlerdir. Bu kuruluşların anket linkini kendi üye derneklerinin temsilcileriyle paylaştıkları hususundaki bilgi, tamamen çatı örgütlerden görüşülen kişilerin beyanı doğrultusundadır. Bu sebeplerle, ne kadar sayıda derneğe bu araştırmanın çatı kuruluşlar kanalıyla ulaştırıldığı belirsizdir. Bu durum anket geri dönüş oranının hesaplanmasını zorlaştırmıştır⁵. Katılımcıların büyük çoğunluğu online olarak ankete yanıt vermiş olup, çeşitli nedenlerle (dernek temsilcilerinin kendi talepleri doğrultusunda) anketlerin bir kısmı yüzyüze (5 tane), bir kısmı telefonda (6 tane), bir kısmı da basılı form üzerinden posta yoluyla (3 tane) uygulanmıştır.

Ankete nihai olarak 105 dernek katılmış, 9 anket analizler açısından geçersiz sayılarak araştırmadan çıkartılmış ve nihayetinde 96 derneğin bulguları incelenmiştir. Ancak cevaplayıcı sayısı bazı bölümlerde 82'ye kadar düşmektedir. Katılımcıların bir kısmı, (her ne kadar Dipnot 4'te belirtildiği gibi, anketin öntesti sırasında derneklerin kaygı duyabilecekleri çeşitli sorular anketten çıkartılsa da), nihai anketin son bölümünde yer alan ilave etmek istedikleri hususlar bölümüne yazarak ya da araştırmacıyla bizzat iletişime geçerek, çeşitli nedenlerle ve kaygılarla ilgili bölümleri doldurmadıklarını ya da doldurmayacaklarını ifade etmişlerdir⁶. Derneklerin araştırmaya katılımları uzun bir sürede ve zor şartlarda sağlandığından, anketi kısmen

⁵ Bu zorluk; hem araştırmacıya net olarak kaç sayıdaki derneğe çatı kuruluş kanalıyla anketin ulaştırıldığı bilgisinin verilmemiş olması, hem araştırmacının 137 dernekten oluşan kendi listesinde bu çatı örgütlere üye olduğunu net bir şekilde tespit edebildiği derneklerin varlığı nedeniyle çakışabilecek sayılar, hem de bu doğrultuda hangi derneğin çatı kuruluş davetiyle katıldığı ayırt edilemeyişi nedeniyle oluşmuştur. Araştırmacının söz konusu dört çatı kuruluşun kendilerine bağlı üye dernek sayıları toplamına yönelik tahmini 180-200 aralığındadır. Bu derneklerin tamamının 137 dernekten oluşan araştırmacının kendi listesinde yer almadığı ve ideal durumda gerçekten tamamına anketin ulaştırıldığı varsayıldığında, anketin ulaştırıldığı kitlenin maksimum büyüklüğü yaklaşık olarak 320'dir. Ankete nihai olarak katılan toplam dernek sayısı ise 105 olduğundan, bu durumda anket geri dönüş oranı, bu ideal tabloda %32'dir.

⁶ Araştırma sürecinin tamamında da, mülakatlar da dahil olmak üzere, dernek temsilcilerinde bazı kaygıların olduğu gözlenmiştir. Bu konuda güvenlik kaygısı birinci sırada gelmektedir. Bu sebeple online platformdaki soruların çoğunda tanımlanan cevaplama zorunluluğu kaldırılmıştır. Görüşülen uzmanlar da, özellikle iki devlet arasında bir konumda buldukları için, derneklerin taşıdıkları kaygıların geçerliliğini dile getirmiş, "Bazı dernekler istihbarat tarafından takip edilmektedir" şeklinde örnekler sunmuşlardır.

doldurmamış olan derneklerin araştırmadan çıkartılmamasına karar verilmiş, gerekli bölümlerde ise ilgili alanı cevaplayan sayısı tablolarda belirtilmiştir.

Cevapların tümü, IBM SPSS Statistics 24 programı ile işlenerek tablolaştırılmıştır. Tablolarda sadece tanımlayıcı (*descriptive*) istatistikler bulunmakta; çoktan seçmeli ya da evet-hayır şeklindeki sorular için cevaplanma oranları ve yüzdesel dağılımlara, Likert ve aralıklı ölçek ifadeleri açısından ise her ifade seçeneğinin yanıtlanma sayısı ve yüzdesel dağılımları ile ilgili ifadeye verilen yanıtların ortalama değerlerine yer verilmektedir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ise (Katılımcıyla ilgili: Yaşı, kaç yıldır temsil ettiği derneğin çatısı altında olduğu, kaç yıldır o dernekte yönetimde olduğu, Dernekle ilgili: Derneğin kuruluş yılı, yıllık faaliyet hacmi, dernekte kayıtlı üye sayısı) gruplandırılarak sunulmuştur.

BULGULAR

Cevaplayıcılara Dair Demografik Bilgiler

Araştırmaya Bavyera Eyaletinde yerleşik 96 derneğin temsilcisi katılmıştır, ancak daha önce izah edildiği üzere, demografik bilgilerini paylaşmayan katılımcılar bulunmaktadır. Tablo 1'de cevaplayıcılara dair genel bilgiler sunulmaktadır. Derneklerin çoğunluğu dernek başkanı seviyesinde temsil edilmiş olup, katılımcıların çoğunluğu erkektir. 35 yaş ve altı grup cevaplayıcıların yalnızca %12,20'sini oluşturmaktadır. Cevaplayıcıların neredeyse yarıya yakını lise ve üzeri eğitime sahiptir.

Tablo 1: Cevaplayıcıların Demografik Bilgileri

Dernekteki Görevi	n	%	Cinsiyet	n	%			
Başkan	55	67,07	Kadın	13	15,85			
Yönetim K. Üyesi	24	29,27	Erkek	69	84,85			
Diğer (Onursal üye vb.)	3	3,66	<i>Toplam</i>	82	100			
<i>Toplam</i>	82	100						
Yaş			Eğitim					
35 yaş ve altı	10	12,20	Ortaokul ve altı	12	15,00			
36-45	31	37,80	Lise	29	36,25			
46-55	31	37,80	Lisans ve üzeri	39	48,75			
56 ve üzeri	10	12,20	<i>Toplam</i>	80	100			
<i>Toplam</i>	82	100						
Kaç yıldır bu derneğin çatısı altında?			Kaç yıldır bu derneğin yönetiminde?					
10 yıl ve altı	29	35,37	5 yıl ve altı	42	51,22			
11-20 yıl	37	45,12	6-10 yıl	17	20,73			
21-30 yıl	13	15,85	11-15 yıl	9	10,98			
31 yıl +	3	3,66	16 yıl +	14	17,07			
<i>Toplam</i>	82	100	<i>Toplam</i>	82	100			
Şu anda başka bir derneğe üye mi?		Şu anda başka dernekte yönetimde mi?			Bu dernek de dahil geçmişte dernek yöneticiliği yaptı mı?			
	n	%		n	%		n	%
Evet	57	69,51	Evet	31	37,80	Evet	55	67,07
Hayır	25	30,49	Hayır	51	62,20	Hayır	27	32,93
<i>Toplam</i>	82	100	<i>Toplam</i>	82	100	<i>Toplam</i>	82	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcıların sivil toplum hayatındaki tecrübelerini genel olarak ortaya koymak üzere sorulara verdikleri yanıtlara yine Tablo 1'den bakıldığında, cevaplayıcıların yarısından fazlasının 11 ve üzeri yıldır dernekte olduğu, yine yarısından fazlasının bu araştırmaya katılırken temsil ettikleri derneğin haricinde bir dernekte üyeliğinin bulunduğu, yaklaşık üçte birinin ise bu araştırmada temsil ettikleri derneğin haricindeki bir derneğin yönetiminde de olduğu görülmektedir. Ayrıca cevaplayıcıların yarısından fazlası; geçmişte, şu an temsil ettikleri dernek de dahil olmak üzere herhangi bir derneğin yönetiminde de bulunmuştur. Bu tablo, cevaplayıcıların önemli bir sivil toplum tecrübesine sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya Katılan Derneklere Dair Temel Bilgiler

Araştırmaya katılan derneklere dair temel bilgiler Tablo 2'dedir. Derneklerin 65 tanesi 2000 yılından önce kurulmuş olup, 2001 ve sonrasında kurulan dernek sayısı 29'dur. Derneklerin %45,83'ü kendi sahip oldukları ofiste çalışmalarını sürdürmekte olup, "Diğer" grubuna "Yerimiz yok", "Başkanın özel bürosunda" vb. şeklinde açıklamaların yazıldığı görülmüştür. 96 derneğin 65 tanesi Kuzey Bavyera'da, 31 tanesi ise Güney Bavyera'da faaliyette bulunmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Derneklere Dair Temel Bilgiler

Kuruluş Yılı	n	%	Nerede Faaliyet Gösteriyor?	n	%
1980 ve öncesi	13	13,54	Kendi ofisinde	44	45,83
1981-1990	24	25,00	Kiralık ofiste	30	31,25
1991-2000	28	29,16	Yerel makamların sunduğu yerde	13	13,54
2001-2010	20	20,83	Diğer	9	9,38
2011 ve sonrası	9	9,38	Toplam	96	100
Cevapsız	2	2,08	Yıllık Faaliyet Hacimi*	n	%
Toplam	96	100	15 ve altı	60	62,50
Faaliyette Bulunulan Bölge			16-30	14	14,58
Güney Bavyera	31	32,29	31 ve üzeri	19	19,79
Kuzey Bavyera	65	67,70	Hiç etkinlik yok	2	2,08
Toplam	96	100	Cevapsız	1	1,04
Bir Çatı Kuruluşa Üye mi?			Toplam	96	100
Evet	48	50,00	*Belirtilen toplam faaliyet: 2447, Min:1, Max:200		
Hayır	48	50,00	Dernekte Çalışan Yapısı**		
Toplam	96	100	Maaşsız+gönüllü çalışan	51	54,26
Kayıtlı Üye sayısı			Maaşlı+tam zamanlı çalışan	18	19,15
50 ve altı	24	25,00	Maaşlı+yarı zamanlı çalışan	13	13,83
51-100	28	29,16	Stajyer	5	5,32
101-200	29	30,20	Düzenli çalışan yok	27	28,72
201 ve üzeri	15	15,62	Diğer	8	8,51
Toplam	96	100	*Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.		

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 2'ye göre derneklerin yarısı bir başka çatı kuruluşu üyelikleri olduğunu ifade etmektedir⁷. Araştırmaya katılan derneklerin üye hacimleri açısından dağılımlarına

⁷ Hangi çatı kuruluşlara üye olunduğuna dair yöneltilen açık uçlu soruya (alfabetik sırayla); Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu, Altstadtfreunde [Eski şehir dostları], Amnesty International, Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu, Avrupa Batı Trakya Türkleri Federasyonu, Bayerische Taekwondo Union [Bavyera Tekvando Birliği], BFV

bakıldığında ise, derneklerin yarısından fazlasının 100 ve altında sayıda üyeye sahip oldukları görülmektedir. 96 dernek tarafından beyan edilen kayıtlı üye sayısı toplamı 13.049'dur. Katılımcılardan; her türlü çalışmaların tamamını göz önünde bulundurmak suretiyle yıl bazında toplamda kaç faaliyet düzenlediklerini soran açık uçlu soruya verilen cevaplar toplamı 2447'dir. Derneklerin yarısından fazlasında (%54,26) maaşsız ve gönüllü olarak en az bir çalışanın bulunduğu görülmektedir. Derneklerin yaklaşık üçte birinde ise (%28,72) dernekte düzenli olarak çalışan hiç kimse yoktur. "Diğer" kategorisine gelen açık uçlu yanıtlarda "yalnızca yönetim kurulu üyeleri düzenli olarak çalışır", "yalnızca din görevlisi düzenli bulunur", "dernekte hiç kimse çalışmaz" şeklinde notlar görülmektedir.

Tablo 3'te derneklerin ana faaliyet alanlarıyla ilgili katılımcıların verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Ana faaliyet alanı olarak en fazla belirtilen konu "Gençlik" olmuştur. Bunu sırasıyla "Kadın", "Kültürlerarası dostluk-uyum-entegrasyon", "Dini konular" takip etmektedir.

Tablo 3: Derneklerin Ana Faaliyet Alanları*

	n	%		n	%
1. Gençlik	69	71,88	7. Sosyal Hizmetler	40	41,67
2. Kadın	62	64,58	8. Spor	29	30,21
3. Kültürlerarası dostluk, uyum- entegrasyon	59	61,46	9. Politik	15	15,63
4. Dini Konular	54	56,25	10. Mesleki	8	8,33
5. Kültür Sanat	50	52,08	11. İş-Ekonomi	7	7,29
6. Öğrenci	43	44,79			

N:96, *Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 4'te, hangi dernek faaliyetinin ne sıklıkla düzenlendiğine dair bulgular yer almaktadır. Buna göre, dernekler diğer faaliyetlere kıyasla daha sık "kurumlarla görüşmeler, ziyaretler ve temsil çalışmaları" ve "üyelere yönelik iç toplantılar içerisinde bulunmaktadır.

Bayerischer Fußball Verband [Bavyera Futbol Birliği], BLSV Bayerischer Landes-Sportverband [Bavyera Spor Federasyonu], Deutsche Taekwondo Union [Alman Tekvando Birliği], DİTİB Diyanet İşleri Türk İslam Birliği Köln Merkez ve Eyalet Birlikleri, Elele Engelliler Konfederasyonu, HDF Sosyal Demokrat Halk Dernekleri Federasyonu, Marketing Metropolregion Nürnberg, MÜSİAD Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, TGMN Metropol Bölgesi Nürnberg Türk Toplumunu, TIDAF Türk İş Adamları Dernekleri Avrupa Federasyonu [Verband Türkisch Europaischer Unternehmervereine e.V.], Türkenrat München, Türk Konseyi, gibi çeşitli çatı kuruluşlar yazılmış, katılımcıların bir kısmı ise bu soruya yanıt vermemeyi tercih etmiştir.

Tablo 4: Dernek Faaliyetleri ve Yapılma Sıklığı

Genel Faaliyetler	Yapılma Sıklığı* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Kurumlarla görüşmeler ve ziyaretler, temsil çalışmaları	-0-	8 (8,33)	33 (34,38)	38 (39,58)	17 (17,71)	3,67
Üyelere yönelik iç toplantılar, örn. eğlence amaçlı, fikir alışverişi yapmak üzere.	2 (2,08)	7 (7,29)	32 (33,33)	39 (40,63)	16 (16,67)	3,63
Konferans, söyleşi, bilimsel toplantı vb. etkinlikler	5 (5,21)	15 (15,63)	36 (37,50)	35 (36,46)	5 (5,21)	3,21
Projeler, kurs ve eğitimler	12 (12,50)	20 (20,83)	29 (30,21)	23 (23,96)	12 (12,50)	3,03
Sosyal etkinlikler, sokak şenlikleri vb.	12 (12,50)	16 (16,67)	38 (39,58)	22 (22,92)	8 (8,33)	2,98
Kermesler ve yardım etkinlikleri	18 (18,75)	15 (15,63)	32 (33,33)	21 (21,88)	10 (10,42)	2,90
Kültür-sanat aktiviteleri	16 (16,67)	28 (29,17)	27 (28,13)	18 (18,75)	7 (7,29)	2,71

N:96, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Daha önce Tablo 3'te her ne kadar 50 dernek kültür ve sanat konusunu ana faaliyet alanı göstermiş olsa da, Tablo 4'te kültür-sanat aktivitelerinin seçeneklerdeki faaliyetler arasında diğerlerine göre daha az sıklıkla yapılıyor oluşu dikkat çekmiştir. Bu durumun, diğer kategoriler ile kültür-sanat aktiviteleri arasındaki geçişkenlikten kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Tablo 4'teki faaliyet kategorileri, derneklerin hangi çalışmalarda bulunduğu dair bir genel fikir sunsa da; cevaplayıcılardan, derneklerinin şimdiye kadar yaptığı faaliyetler arasında başarılı buldukları çalışmalara dair örnek vermeleri ayrıca istenmek suretiyle, bu tablonun tamamlanması amaçlanmıştır. Açık uçlu olarak verilen cevaplar gruplanarak çalışma sonundaki EK 1'de Tablo 26'da sunulmuştur.

Dış Çevreye Yönelik Bulgular

Bu bölümde bulgular, (1) derneğe üye olmayıp derneği dışarıdan destekleyen gönüllü ve bağışçılar, (2) hedef kitleler, (3) diğer Türk, Alman ve göçmen dernekleri, (4) Türk ve Alman medyaları, (5) Alman kurumları, Alman siyasetçiler ve Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler, (6) Almanya ve Türkiye'deki Türk makamları ve Türkiye'deki siyasetçiler, (7) destek kapsamında Alman ve Türk devletlerine yönelimler, (8) sosyal çevre ve (9) ilave bulgular şeklinde alt başlıklarda yer almaktadır. Bu kesimlerle ilgili bulgular, her bölümde ayrı ayrı incelenmiştir, ancak tamamının bir arada görünümüne olanak sağlamak amacıyla, bu kesimlerle ilişkilerin düzeyine dair bulguların ayrıca EK 2'de Tablo 27'de toplu olarak sunulmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Kuruluşu dışarıdan destekleyen gönüllüler ve bağışçılar ile ilgili bulgular

Derneğe üye olmayıp kuruluşa dışarıdan katkı sunabilen gönüllüler ile bağışçılara yönelik ilk önce dernekte bir veri tabanı olup olmadığına bakılmıştır, yanıtlar Tablo 5'tedir. Derneklerin yaklaşık üçte biri, üye olmayıp derneğe dışarıdan destek veren gönüllülerle ilgili hiçbir kayıt

tutmadığını belirtirken, %57,29'u gönüllülerin sadece adları ve iletişim bilgileri gibi temel bilgileri kaydettiklerini belirtmişlerdir. Derneklerin %22,92'si bağışçılarla ilgili sadece isim-adres kaydı tutarken, %65,63'ü basit bir veri tabanına, %11,46'sı ise detaylı bir veri tabanına sahiptir⁸.

Tablo 5: Gönüllü ve Bağışçı Veri Tabanı Sahipliği

	Gönüllü		Bağışçı	
	n	%	n	%
Detaylı bir veri tabanı var.	10	10,42	11	11,46
Basit bir veri tabanı var.	55	57,29	63	65,63
Sadece isim-adres listesi var.	31	32,29	22	22,92
<i>Toplam</i>	96	100	96	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Gönüllülere ve bağışçılara yönelik özel çalışmaların yapılmasıyla ilgili sunulan ifadelere verilen yanıtlar Tablo 6'da incelendiğinde, derneklerin nadiren "gönüllülere yönelik" ve "bağışları artırma amacıyla" özel çalışmalar yaptığı görülmektedir. Aynı şekilde yıllık faaliyet raporlarını bağışçılarla paylaşmanın oldukça nadir bir durum olduğu söylenilebilir.

Tablo 6: Gönüllüler ve Bağışçılarla İlgili Çalışmalar

	Sıklık Düzeyi* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Derneğe destek veren gönüllülere yönelik (üyeler hariç) özel çalışmalar	14 (16,09)	24 (27,59)	25 (28,74)	14 (16,09)	10 (11,49)	2,79
Bağışları artırmak için özel çalışmalar (Yeni bağışçı kazanmak, bağışçıların yeniden bağış yapması için vb.)	18 (20,69)	20 (22,99)	22 (25,29)	14 (16,09)	13 (14,94)	2,82
Bağışçılara derneğin yıllık faaliyet raporlarını göndermek	40 (45,98)	20 (22,99)	13 (14,94)	7 (8,05)	7 (8,05)	2,09

N:87, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Hedef kitlelerle ilgili bulgular

Derneklerin hedef kitle olarak seçtikleri gruplar Tablo 7'de yer almaktadır. Dernekler tarafından en çok "öğrenci ve gençler" hedef kitle olarak işaretlenmiştir. Bunu (ikinci en çok işaretlenen "Tüm Türkler" seçeneğini dışarıda bırakırsak), sırasıyla "Kültürler arası dostluk, uyum, entegrasyonla ilgilenen her türlü kesimler", "ebeveyn, veli ve aileler" ile "kadınlar" takip etmektedir.

⁸ Ek Bilgi: Dernekle aralarında resmi bir bağ olduğu için, derneğin iç çevre unsuru olarak kabul edilebilecek üyeler açısından, derneklerin %19,79'u detaylı, %64,58'i basit bir veri tabanına sahiptir.

Tablo 7: Derneklerin Hedef Kitleleri*

Gruplar	n	%
Öğrenci ve gençler	36	37,50
Kültürlerarası dostluk, uyum ve entegrasyonla ilgilenen her türlü kesimler	33	34,38
Ebeveynler, veliler, aileler	31	32,29
Kadınlar	27	28,13
Belirli bir dini aidiyete sahip olan ya da olmayan kişiler (Alevi, sünni, ateist, vb.)	21	21,88
Kültür ve sanata ilgi duyan kesimler (Müzik, sinema, dans, edebiyat, tarih vb.)	15	15,63
Sosyal hizmetlerin sunulduğu kesimler (Emekliler, yaşlılar, şiddet mağduru vb. danışmanlığa ya da yardıma ihtiyaç duyan her türlü kesimler)	12	12,50
Belirli bir meslek grubuna ait kişiler (Doktorlar, öğretmenler, akademisyenler vb.)	7	7,29
Spora ilgi duyan kesimler	6	6,25
İşçiler	5	5,21
İşadamları (işverenler)	4	4,17
Belirli bir politik görüşe sahip kişiler (Muhafazakar, Atatürkçü, demokrat, solcu, laik, milliyetçi, ülkücü vb.)	4	4,17
Belirli bir şehir ya da bölgeden gelenler (Örneğin, Ankaralılar, Batı Trakyalılar gibi belirli bir şehirden ya da bölgeden gelen hemşehriler)	3	3,13
Belirli bir etnik kimliğe sahip kişiler (Kürtler, Çerkesler, Lazlar vb.)	2	2,08
Belirli bir hobisi olan kesimler (Satranç, tavla vb.)	0	0
Tüm Türkler	36	37,50
Almanlar	3	3,13
Diğer	10	10,42

N:96, * Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 7’de derneklerden yalnızca 3 tanesinin “Almanlar”ı hedef kitle olarak işaretlemiş olması dikket çekicidir. Ancak bu durum, diğer seçeneklerin kapsayıcılığından kaynaklanıyor olabilir. “Diğer” kategorisine verilen cevaplarda ise “Tüm Müslümanlar hedef kitemizdir”, “Biz her yaş grubuna ve her millete açık bir derneğiz ayırım yapmaksızın”, “Almanya’da yaşayan tüm insanlar hedef kitemizdir” şeklinde genel, ve “Abitur [lise] esnasında olanlar ve genç üniversiteliler”, “Engelli aileleri”, “Demanz hasta yakınları”, “Bakıma muhtaç yaşlılar”, “Üst ve orta düzey yöneticiler” gibi spesifik ifadeler görülmektedir.

Cevaplayıcılardan, derneklerinin hedef kitleleriyle ilişkilerini 1-Çok kötü, 5-Çok iyi olmak üzere 5’li aralıklı ölçekte değerlendirmeleri istenmiştir. Verilen yanıtlar Tablo 8’dedir. Derneklerinin yalnızca %32,53’ünün ilişkilerini “çok iyi” düzeyi olan maksimum değerde skordadıkları görülmektedir. Derneklerin yarıya yakını da “iyi” ilişkilerinin olduklarını belirtmektedirler. Tüm dernekler ortalaması 4,12 (iyi) bulunmuştur.

Tablo 8: *Hedef Kitleyle Kurulan İlişkilerin Düzeyi*

	Düzy	n	%
Hedef Kitlelerimizle İlişkimiz.. $\bar{x}$ (Ortalama): 4,12	1. Çok kötü	1	1,22
	2. Kötü	0	0
	3. Ne Kötü Ne iyi	14	17,07
	4. İyi	40	48,78
	5. Çok iyi	27	32,93
	<i>Toplam</i>	82	100

N:83, "Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkimiz bulunmamaktadır. Bu yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz." seçeneğini işaretleyen bir dernek ortalamaya dahil edilmemiştir.

Kaynak: *Yazarın Araştırması*

Diğer derneklerle ilgili bulgular

Rekabet edilen ya da işbirliği yapılan kuruluşlar olarak diğer dernekler önemli dış çevre aktörlerinden biridir. Cevaplayıcılara öncelikle, diğer Türk dernekleri tarafından yıkıcı bir rekabete maruz kalıp kalmadıkları bir Likert ölçek ifadesiyle sorulmuştur. Yanıtların dağılımı Tablo 9'dadır. Cevaplayıcılar, diğer Türk dernekleri tarafından yıkıcı bir rekabete maruz kalmadıklarını ifade etmektedirler (Ortalama 1,77). Ancak yaklaşık her 10 dernekten biri yıkıcı rekabete maruz kaldığı görüşündedir.

Tablo 9: *"Türk dernekleri tarafından yıkıcı bir rekabete maruz kalıyoruz." İfadesine Katılım Durumları*

	Düzy	n	%
"Türk dernekleri tarafından yıkıcı bir rekabete maruz kalıyoruz." $\bar{x}$ (Ortalama): 1,77 N: 87	1. Kesinlikle katılmıyorum	48	55,17
	2. Katılmıyorum	25	28,74
	3. Ne katılıyorum ne katılmıyorum	5	5,75
	4. Katılıyorum	4	4,60
	5. Kesinlikle katılıyorum	5	5,75

Kaynak: *Yazarın Araştırması*

Cevaplayıcılara, dernekler arasındaki köklü işbirliklerine dair fikir sahibi olmak üzere, son üç yıl içerisinde diğer derneklerle ortak herhangi bir proje yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Burada birlikte düzenlenen bir kereye mahsus etkinliklerin soru kapsamının dışında bırakıldığı; örneğin, bir aylık bir eğitim projesi yapmak, gençlerle ilgili uzun soluklu tanıtım, bilgilendirme, danışmanlık projeleri, kadınlara yönelik altı aylık kurs projesi vb. belirli bir süreyi kapsayan projelerin sorulmakta olduğu özellikle belirtilmiştir. Yanıtların yer aldığı Tablo 10'a göre, öncelikle derneklerin %43,37'sinin diğer tüm derneklerle bu tarz projeleri hiç yapmadıkları karşımıza çıkmaktadır. Cevaplayıcıların %48,19'u diğer Türk dernekleriyle, %37,35'i Alman dernekleriyle, %16,87'si diğer göçmen dernekleriyle ve son olarak %8,43'ü Türkiye'deki derneklerle işbirliği içerisinde bu tarz en az bir çalışma yürüttüğünü ifade etmişlerdir.

Tablo 10: Derneklerin Diğer Derneklerle Son Üç Yıl İçerisinde Uzun Soluklu Proje Yapmış Olma Durumları*

Partner	n	%
Diğer Türk dernekleriyle	40	48,19
Alman dernekleriyle	31	37,35
Diğer göçmen dernekleriyle	14	16,87
Türkiye'deki derneklerle	7	8,43
Böyle projeler hiç yapmadık.	36	43,37
N:83, *Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.		

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 10'da, diğer derneklerle ortaklaşa projeler yaptıklarını belirten cevaplayıcılardan ilgili projelere örnek vermeleri istenmiştir. Buraya bırakılan notlarda, örneğin "Gençlik köprüsü projesi", "Belediye Başkanı ile birlikte yeni gelen Mültecilere yaşadığı şehrin tanıtımı", "Sosyal Bakanlığı [Almanya, Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı- BMFSF Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend] işbirliğiyle 10 haftalık Aile Danışmanlığı Eğitimi", "Çeşitli entegrasyon projeleri", "Karşılıklı kültürel bilgilendirme projeleri", "Türkenrat'ın [Türk Konseyi] kurulması", "Alman derneğinin sınıflarında Türkçe dersler", "Diğer göçmen derneklerle masal okuma festivali düzenleme", "Müzik festivali", "Tiyatro festivali", "Folklor festivali", "Liselerarası tiyatro festivali", "Yahudi, Hristiyan ve Müslüman cemiyetlerle beraber ikişer haftalık İsrail ve Türkiye gezileri", "Gençlik Akademisi Projesi", "Nürnberg Metropol Bölgesinde neonazilere karşı mücadele kampanyası", "IFMZ'nin [Uluslararası Kadın ve Kız Merkezi-Internationales Frauen und Mädchen Zentrum e.V.] himayesiyle tiyatro kursları", "İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'nın davet edilmesi", "Bildungszentrum (Stadt Nürnberg) [Nürnberg Şehri Eğitim Merkezi] işbirliğiyle kurslar" gibi birbirinden farklı konularda projelerde dernekler arasında ortak çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Araştırmada ayrıca, derneklerin diğer derneklerle ilişkilerinin durumu da incelenmiştir. 5'li aralıklı ölçek üzerinde verilen yanıtlar Tablo 11'dedir. Derneklerin, Almanya'daki diğer Türk dernekleriyle ilişkilerini *iyi*'ye yakın (3,88) skorladıkları görülmekteyken, Türkiye'deki derneklerle ilişkilerini *kötü* (2,91) olarak tanımladıkları görülmektedir. Türkiye'deki derneklerle coğrafi uzaklık dikkate alınacak olsa da, 29 cevaplayıcı Türkiye'deki derneklerle hiçbir iletişim ve ilişkisinin olmadığını işaretlemiş, buna karşılık 54 cevaplayıcı ise ilişkilerinin düzeyini belirtmeyi tercih etmiştir. Dolayısıyla cevap veren derneklerin bir şekilde Türkiye'deki derneklerle en azından bir etkileşimleri olduğu bu etkileşimin sonucunu buraya yansıttıkları düşünülmektedir. Alman dernekleriyle ilişkiler de *iyi*'ye yakın bulunmuştur (3,78).

Tablo 11: Diğer Derneklerle Kurulan İlişkilerin Düzeyi

	İlişki Düzeyi* n (%)					Toplam		$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	N	%	
Diğer Türk dernekleriyle	1 (1,22)	1 (1,22)	23 (28,05)	39 (47,56)	18 (21,95)	82	100	3,88
Alman dernekleriyle	2 (2,56)	1 (1,28)	22 (28,21)	40 (51,28)	13 (16,67)	78	100	3,78
Diğer göçmen dernekleriyle	1 (1,41)	3 (4,23)	31 (43,66)	30 (42,25)	6 (8,45)	71	100	3,52
Türkiye'deki derneklerle	7 (12,96)	9 (16,67)	23 (42,59)	12 (22,22)	3 (5,56)	54	100	2,91

N: 83, * 1: Çok kötü, 2: Kötü, 3: Ne kötü ne iyi, 4: İyi, 5: Çok iyi
 Not: Ölçek düzeylerinin yanında, "Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkimiz bulunmamaktadır. O yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz." seçeneği de sunulmuştur. Diğer Türk dernekleri için 1, Alman dernekleri için 5, Diğer göçmen dernekleri için 12, Türkiye'deki dernekler için 29 cevaplayıcı bu seçeneği işaretlemiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcılardan, diğer derneklerin performansı ile kendi performanslarını karşılaştırmaları istenmiş, yanıtlar Tablo 12'de sunulmuştur. Araştırmaya katılan derneklerin %47,92'si, kendilerinin diğer Türk derneklerinden daha iyi olduğunu belirtirken, Alman derneklerine kıyasla kendilerinin daha iyi olduğunu belirtenlerin oranı %19,79'dur. Derneklerin yalnızca %5,21'i diğer Türk derneklerinin kendilerinden daha iyi bir performans sergilediğini ifade etmekteyken, Alman derneklerinin kendilerinden daha iyi bir performans sergilediğini ifade eden derneklerin oranı %30,21'dir. Katılımcıların çoğunluğu (%65,63) diğer göçmen derneklerine nazaran daha iyi bir performans sergilediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 12: Diğer Derneklere Kıyasla Kendi Performanslarını Nasıl Değerlendiriyorlar?

Kendi performansınızı nasıl buluyorsunuz?	Biz onlardan daha iyiyiz.		Aşağı yukarı aynı seviyedeyiz.		Onlar bizden daha iyidir.		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	N	%
Diğer Türk derneklerine kıyasla..	46	47,92	45	46,88	5	5,21	96	100
Alman derneklerine kıyasla..	19	19,79	48	50,00	29	30,21	96	100
Diğer göçmen derneklerine kıyasla..	63	65,63	28	29,17	5	5,21	96	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Diğer derneklerle ilişkilere dair mülakatlara dair döküm incelendiğinde, öncelikle uzmanların bir kısmının Türk dernekleri arasındaki işbirliklerinin daha öncelere kıyasla daha iyi düzeyde olduğunu belirttiği, bir kısmının ise eskiye nazaran şimdi daha az işbirliğinin olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Mülakatlarda ayrıca zaman zaman, dernekler arasında rekabetin, bölünmüşlüğü ve çıkar çatışmalarının yoğun olduğuna yönelik vurgularla da karşılaşmıştır. Türk toplumunun müşterek konularında ortak çalışmalarda buluşulmasının gerekliliği konusunda hemen hemen görüşülen tüm taraflarda bir fikir birliği gözlenmiştir. Bu noktadaki değerlendirmelerden bir kısmı şu şekildedir:

"Türk toplumu çok heterojen bir toplum. Bu heterojenlik derneklerde de kendilerini gösteriyor. Siyasi olarak da heterojen, etnik olarak da... Dünya görüşleri, dini tutumları açısından da heterojen. Haliyle bu kadar heterojen derneklerin de müşterek çalışmaları çok zor. Bölünmüş dernekler, bölünmüş toplum gruplarına hitap ediyor haliyle. Müşterek program da hazırlanamıyor bunun sonucu olarak tabii, çünkü herkesin niyeti başka.. Müşterek çıkarılarda müşterek çalışmalar yapılabilir. Peki oldukça karışık bir toplumsal yapının müşterek çıkarı ne olabilir? Örneğin müşterek haksızlıklar. Bu gibi konularda ortak çalışmalar yürütülebilir. Türk toplumu azınlık toplum olduğu için, esasen en mühim konuların başında diskriminasyon geliyor. Nefret suçları, itilip kakılma, haksızlığa uğrama, çocukların eğitimi, seçimlerde oy hakkı vs. gibi konular aslında her kesimin karşılaşılabileceği sorunlardan. Bu alanlarda müşterek çıkarlar olduğu için, bu alanlarda çalışma yapılabilir. Ancak bu pek mümkün olmuyor, gündelik tartışmalar bu sorunların önüne geçiyor.." (A., Erkek, Yaş: 68)

"Rekabet tüm yapıların doğasında vardır. Birçok farklı alanda rekabet ettikleri görülüyor derneklerin. Örneğin; temsil etme rekabeti var, şu kitleyi biz mi temsil ediyoruz siz mi temsil ediyorsunuz gibi. Özellikle kurumlara karşı bir çekişme de söz konusu, bu toplum adına muhatap alınacak derneğin kendilerinin olmasını istiyorlar. Nüfus sınırlı, insanların derneklere yapacağı maddi yahut maddi olmayan katkılar sınırlı, kurumların yardımları sınırlı vs. Siyasi rekabet var, doğaldır, ancak aşırı siyasileşmiş dernekler arasındaki durum rekabetten düşmanlığa kayabiliyor.." (G., Erkek, Yaş: 57)

"Bazen bazı konularda, örneğin Türkiye ile ilgili bazı konularda, Cumhuriyet bayramı, 23 Nisan şenliği gibi etkinliklerde ya da imza kampanyalarında bir araya gelebiliyoruz. Bu kısa süreli işbirlikleri yetersiz ama yine de olumlu. Bunun haricinde genelde işbirliği sağlanamıyor. İki Türk bir araya geldiğinde bir dernek kurar. Üçüncüsü gelip bunu böler. Bu da negatif gördüğüm bir konu. Her derneğin bir amacı var ulaşmak istediği. Bu amaçların doğrudan ya da dolaylı karşıtları da var. İşin doğası icabı bazı derneklerin birlikte çalışamaması normal. Ama bölmek, yıkmak niye?" (N., Erkek, Yaş: 62)

"Senelerdir biz şunu öne çıkartmaya çalıştık, senin politik görüşün ayrı olabilir, düşman olabiliriz vs. ama Nürnberg'de Plaerrer'deki Parkplatz konusunda biz ayrı değiliz, senin de araban park yeri bulamıyor, benimki de, burada birleşelim. Yaşlıların gençlerin sorunlarında birleşelim. Bunu bir türlü başaramıyoruz, bunu başarsak, gitsin AKP'sine CHP'sine oyunu versin, ne yapıyorsa yapсын. Yerel yönetimlerde örneğin.. Bize oy hakkı verilmiyor, o zaman biz bilelim verdiğimiz vergi nerelere harcanıyor? Bunu soralım sonuna kadar. Ben solcuysam, öbürü de liberal, diğeri konservatiftir... Dernek yönetimindeki kişilerin politik görüşü yahut inancı nedeniyle tüm derneğin yargılanmaması gerekir. Ortak müşterekte buluşmak neden bu kadar zor. Bu noktalarda bile bir araya gelemiyoruz. Bunu başaracak bir yöntem bulmak lazım". (M., Erkek, Yaş: 55)

"Spor derneklerinde de rekabet vardır doğal olarak.. Onların da üye toplamaları gerekiyor, büyüklükleri nisbetinde örneğin belediyelerden yardım alıyorlar. Bu gibi durumların bir çoğu doğal mecrasındadır, ancak aşırılaşabiliyor bu rekabet ve yıkıcı bir hale dönüşme riski taşıyor.. Dikkat edilmesi gerekir.." (N., Erkek, Yaş: 55)

"Derneklerin birbirlerinin faaliyetlerine katılma[ma] durumuna bakarsak anlaşılır aslında.. Kişiler arasındaki rekabetler de işbirliğinin önündeki engellerden. Farklı derneklerdeki kişilerin arasındaki mevzular, o dernekleri birbirinden uzaklaştırabiliyor. Aynı yöredeki derneklerde daha çok karşılaşılabiliyor bu durumda. Çoğunluk birbirini tanır çünkü." (A., Erkek, Yaş: 49)

"Ben eskiye nazaran daha fazla işbirliği olduğunu görüyorum. Şimdi istenilirse güzel projelerde bir araya gelmesi sözkonusu olabiliyor. Bilhassa inançları birbirine yakın olan dernekler bunu başarabiliyorlar." (İ., Erkek, Yaş: 47)

"Derneklerin arasında koordinasyon/iletişim oluşturacak kanalların olmaması, dernekler arasındaki işbirliğinin önündeki engellerden biri. Dernekler arasındaki iletişim kopukluğu, birbirlerine mesafeli olmalarını da beraberinde getiriyor. Diyalog kapılarının bir şekilde bir mekanizma yoluyla açılması

gerek..". (T. Erkek, Yaş: 53)

"Büyük çatı dernekleri de aralarında rekabet ederler. Birbirlerini yer dururlar. Temsil etme rekabeti var. Sınırlı kaynaklara ulaşma rekabeti var. Siyasi rekabet var, örneğin partilerin uzantısı olarak. Kişisel konulardan mevzulardan ortaya çıkan rekabet dahi söz konusu olabiliyor. Bunların dile getirilmesi gerekiyor. Bu hususların yıkıcı bir boyut kazanmaması lazım." (A., Erkek, Yaş:68)

"Bazı alanlarda birden fazla derneğin olmasının getirdiği bazı sorunlar olabiliyor.. Rekabet güzel ama bazen olumsuzluklar da yaratıyor. Biz başkonsolosluk olarak, mümkün olduğu kadar işbirliği içerisinde olmalarını önemsiyoruz derneklerimizin ve bunun için çabalıyoruz. 23 Nisan'da 10'a yakın dernek bir araya gelip kutlama organize edebiliyor. Ama bakıyorsunuz, aynı alanda faaliyet gösteren dernekler, birbirleri aleyhine söylemlerde bulunulabiliyor. Ben oysa söyledim, herhangi bir çalışma yaptıklarında hepsine eşit mesafede yaklaşım destek olunacağını, çalışma alanlarımızın geniş olduğunu, herkesin yapacağı bir işin olduğunu. Bizim bölgemizdeki dernekler istisnalar olsa da genellikle birbirleriyle sürtüşme ve çatışma olmadan çalışmalarını sürdürüyorlar, sürdürmeliler de. Ben bu konuda elimden geldiğince hiçbir ayırım yapmıyorum dernekler arasında. Bilakis bir arada olmalarını oldukça önemsiyorum." (A., Erkek, Yaş: 43)

Türk ve Alman medyasıyla ilgili bulgular

Toplumla, hedef kitlelerle, çeşitli kesimlerle iletişimlerini sağlayan bir kanal olarak medya, dernekler açısından bir diğer önemli çevre faktörüdür. Çalışmanın kapsamı nedeniyle, araştırmaya katılan derneklerin yalnızca medyayla etkileşimi ve ilişkileri incelenmiştir. Etkileşim konusu, derneklerin medyayı ne sıklıkla etkinliklerine davet ettikleri, medyanın da ne sıklıkla katılım gösterdiği, derneğin ve faaliyetlerinin medyada ne sıklıkla haber olduğu kapsamında ele alınmıştır. Bu konular 5'li aralıklı ölçek yardımıyla cevaplayıcıların değerlendirmesine sunulmuştur. Yanıtlar Tablo 13'tedir.

Tablo 13: Alman ve Türk Medyalarına Etkileşim

	Sıklık Düzeyi* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Alman medyasını faaliyetlere davet	8 (9,64)	19 (22,89)	25 (30,12)	20 (24,10)	11 (13,25)	3,08
Alman medyasının faaliyetlere katılımı	11 (13,25)	22 (26,51)	28 (33,73)	17 (20,48)	5 (6,02)	2,80
Dernek ve faaliyetlerin Alman medyasında haber olma durumu	7 (8,43)	24 (28,92)	31 (37,35)	16 (19,28)	5 (6,02)	2,86
Türk medyasını faaliyetlere davet	8 (9,64)	15 (18,07)	17 (20,48)	25 (30,12)	18 (21,69)	3,36
Türk medyasının faaliyetlere katılımı	13 (15,66)	15 (18,07)	18 (21,69)	26 (31,33)	11 (13,25)	3,08
Dernek ve faaliyetlerin Türk medyasında haber olma durumu	11 (13,25)	17 (20,48)	23 (27,71)	21 (25,30)	11 (13,25)	3,05

N:83, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 13'te, Alman medyasının faaliyetlere bazen davet edildiği ve onların da bu davetlere nadiren katıldıkları görülmektedir. Dernek ve faaliyetleri Alman medyasında nadiren haber olmaktadır. Türk medyasının da aynı şekilde bazen davet edildiği, onların da davet edildikleri

bu etkinliklere bazen katılım gösterdikleri ifade edilmiştir. Dernek ve faaliyetleri, Türk medyasında bazen haber olmaktadır. Bulgular değerlendirilirken, bu konunun dernek faaliyetlerinin yoğunluğuyla da ilgili olabileceğini ve sıklık ifadelerinin “göreceliliği” hususunu göz önünde bulundurmakta fayda vardır.

Medyayla ilişkilerin düzeyine dair yanıtlar ise Tablo 14’te yer almaktadır. Burada, cevap dağılımlarındaki benzerlikler dikkat çekicidir ve cevaplayıcıların hem Türk hem Alman medyasıyla ilişkilerinin düzeyini “iyi”ye yakın skorladıkları görülmektedir.

Tablo 14: Alman ve Türk Medyalarıyla Kurulan İlişkilerin Düzeyi

	İlişki Düzeyi* n (%)					Toplam		$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	N	%	
Türk medyasıyla	4 (5,19)	3 (3,90)	19 (24,68)	26 (33,77)	25 (32,47)	77	100	3,84
Alman medyasıyla	3 (3,85)	5 (6,41)	23 (29,49)	28 (35,90)	19 (24,36)	78	100	3,71

N: 83, * 1: Çok kötü, 2: Kötü, 3: Ne kötü ne iyi, 4: İyi, 5: Çok iyi
 Not: Ölçek düzeylerinin yanında, “Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkimiz bulunmamaktadır. O yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz.” seçeneği de sunulmuştur. Türk medyası için 6, Alman medyası için 5 cevaplayıcı bu seçeneği işaretlemiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Mülakat dökümleri incelendiğinde ise, dernekler ve medyayla ilgili konuşulan konularda, ortalama olarak Türk medyasının derneklerin çalışmalarını tatmin edici bir düzeyde takip ettiği, ancak Alman medyasından yeteri düzeyde bir ilgi görülemediği değerlendirilmeleri ön plana çıkmaktadır. Bu konuda belirleyici olarak şu üç faktör çoğunlukla belirtilmiştir: Alman medyasının ilgisizliği ve önem vermemesi, derneklerin Alman medyasını fazla önemsememesi, derneklerin çoğunun çalışmalarının Türkçe olmasından dolayı dil nedeniyle uzak kalışı. Görüşmelerde öne çıkan hususlardan bazıları şu şekildedir:

“Derneklerin belki de yalnızca %10’u Alman ve Türk medyası ayrımı yapmaksızın medyayı etkin kullanabiliyor. Bu aslında çok çok iyimser bir rakam..” (N., Erkek, Yaş: 62)

“Medyayla ilişkiler, genellikle yöneticiye göre şekilleniyor. Yönetici ne kadar iyi ilişkiler kuruyor ve medyayı önemsiyorsa, o dernek medyayı daha fazla kullanabilme kapasitesine sahip oluyor. Medya konusu, ayrıca derneğin ne yaptığı ve hangi alanda faaliyette bulunduğu ile de ilgili... Tamamen etnik kökene hitap eden kapalı bir faaliyet düzenleniyorsa, bir Türk konuşmacı Türkçe konferans veriyorsa örneğin, otomatik olarak orada Alman medyasının varlığı gereksiz bir durum oluşturuyor.” (İ., Erkek, Yaş: 47)

“Genel olarak, STK’ların Türk ve Alman medyası ile ilişkileri o kuruluşun başındaki kişinin çalışkanlığı ve dirayeti sayesinde ilerleme gösterebilmektedir. Bir de, geçmişte [konsolosluk bünyesinde dernekleri koordine etmek üzere] kurulmuş olan Kuzey Bavonya Koordinasyon Kurulu [vardı], basın ile devamlı ilişki halinde idi. Alman basını devamlı izlenmekte ve Türkiye ile ilgili müspet veya doğru olmayan konular onlara yazılı olarak bildirilmekte idi. Maalesef bu kuruluş yıllar önce tarihe karışmış durumda... [Ayrıca] 1970’li yıllarda ilk kuşak Türklerin kurduğu derneklerin faaliyetleri çok güçlü idi ve hemen her hafta gazetelerde yer alırdı. Kuşaklar ilerledikçe bu ilgi maalesef azaldı.” (T. Erkek, Yaş: 53)

“İşadamları derneklerinin ya da önemli kültür-sanat etkinliği, Nürnberg Film Festivali gibi, yapan derneklerin bir kısmı haricinde, dernekler büyük oranda daha çok Türk medyasını kullanıyorlar, Alman medyasında pek yankı uyandıramıyorlar. Çünkü hiçbir bağlantıları da yok onlarla doğrusu... Alman medyasını nasıl aktive ederiz gibi bir çabaları da yok. Örneğin bir dernek bir organizasyon yapıyor,

Alman medyasında haber olmuyor, ulusal basına da yansımıyor, X dergisinde çıkıyor, ki onu da ben medya olarak görmüyorum, fotoğraf dergisi bir şey..” (M., Erkek, Yaş: 55)

“Medyaya [Alman medyasına] çoğu zaman haber veriyorsun veriyorsun veriyorsun, işte şöyle bir etkinliğimiz var diye. Fakat hiç ilgi görmeyince belli bir süre sonra bırakıyorsun. Alman medyası buradaki Türk STK'ların faaliyetlerine hak ettiği yeri vermiyor. Alman medyasının bu dernekleri Almanya'ya ait dernekler olarak görmesi lazım. Yapılan faaliyetler, programlar yalnızca Türk okuyucular için değil Alman okuyucular için de haber değeri taşıyor aslında. Alman toplumu da bilmeli Türklerin neler yaptığını. Bu konu özellikle entegrasyon açısından da önemli. İki taraflı olarak bakmak lazım mevzuya. Alman medyası entegrasyondaki sorumluluğunu kavramalı. Olumsuz bir şey olduğunda, hemen filmi belgeselini çekiyorlar. Bunun yanında yüzlerce derneğin yürüttüğü güzel ve faydalı çalışmalar medyaya neredeyse hiç yansımıyor. Yansıyanlar da Alman politikasının tolere ettiği hususlarda oluyor.. Güzel şeyler göz ardı ediliyor bence. Biz de fazla önem vermiyoruz esasen Alman medyasına, aslında eğilmek lazım ve ısrar etmek gerekir belki de, eksikliğimiz var burada tabii, kabul etmek gerekirse..” (C., Erkek, Yaş: 54)

“Alman medyasında Türk toplumunun, dernekler ve diğer mevzular bağlamında, olması gerekenden çok daha az bir düzeyde temsil edildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Buradaki sorumluluğun bir kısmı elbette derneklerde yahut Türk toplumunda.. Ancak, aynı zamanda Alman medyasının da bu konuda sorumluluğunun olduğunu belirtmeliyiz.” (O., Erkek, 48)

“Alman medyasında en büyük eksiklik Türk gazetecinin yok denecek kadar az olması, dolayısıyla da Alman medyasında Türk sesi çok zayıf. Türk gençleri arasında örneğin hukuk okuyan kadar gazetecilik okuyan olsaydı durum değişebilirdi. Alman medyasını Türklerin büyük kısmının okumadığı da bir gerçek. Yani konunun iki boyutu var. Hem Alman medyasında Türk sesi yok, hem de Alman medyasını yoğun bir şekilde takip eden Türk kesimleri yok. Zamanla yeni jenerasyonun, eğitim ve dil seviyeleri ile birlikte daha fazla Alman medyasına yöneleceğinin altını çizmek gerekiyor. [Türk] Gençlerin aynı zamanda ne kadar Türk mevzularına ve haberlerine ilgi duydukları da ayrı bir soru..” (A., Erkek, Yaş: 68)

“Alman medyası bazen bazı konularda derneklere ulaşmak istiyor, özellikle popüler gündem konularında, ama kendilerine göre bir yer seçiyorlar görüşmek için. Mesela Türkiye konusunda bir haber yapacak, elinde birkaç isim ve numara vardır, onları ararlar. Bakarsınız habere, birkaç isim geçer, çoğu zaman büyük dernek temsilcileri bile değildir, şahıslar aranır vs. Kapsayıcı haber yapmak gibi bir dertleri de yoktur.” (K., Erkek, Yaş: 50)

“Hem Almanya'daki yerel Türk medyası hem de Türkiye'den ulusal medya, Türk derneklerine az ya da çok rağbet ediyor, ilgileniyorlar haber olarak yer de veriyorlar. İşin reklam boyutu da var, Türk toplumu ve üyeleri açısından dernekler bir ekonomik kazanç da oluşturuyor Türk medyasına ve kısmen de Alman medyasına. Ulusal Türk medyası özellikle önemli, ama onlar da sıkıntı içerisindedir. Bazıları kapandı, bazıları sorun yaşıyorlar, kadro daraltılıyor. Bir de yerel gazete ve dergiler var. Ekonomik sorunlar var, aralarında rekabet de var. Gençlerin özellikle Türkçe okuması açısından ulusal ya da yerel medyanın ayakta kalması son derece önemli..” (G., Erkek, Yaş: 57)

“Gençler daha çok Almanca okuyorlar. Alman medyasında bu yeni jenerasyonu göz önünde bulundurarak onlara yönelik içerik haberlerin de çıkması lazım. Bir Türk günü düzenlendiğinde bir Alman gazetesinin buna yer vermemesi doğru değil. Çünkü onu okuyan bir Türk kitlesi de var. En azından yerel Alman medyası, bulunduğu bölgedeki Türk etkinliklerini haber yapabilmeli. Derneklerin de bunu takip etmesi lazım. Örneğin Futbol turnuvası düzenlendi, televizyon ve gazetede önemli bir yer kapladı bu. Fakat bunun için yoğun bir çaba gösterdik. Açıkçası Türk tarafı çabalamazsa umurlarında olmayabiliyor. Biraz da sizin nasıl yaklaştığımız önemli böyle çalışmalara. Siz önem atfedip sahip çıktıkça karşı taraf da daha ciddiyle yaklaşıyor..” (A., Erkek, Yaş: 43)

"Bir etkinlik düzenliyoruz her iki topluma da açık. Alman gazeteci de geliyor, Türk gazeteci de. Alman gazeteci içeriğe yönelik "çatır çatır" sorular soruyor, herkesle görüşüyor, fikir alıyor, eleştirel sorusunu yöneltiyor vs. Türk gazeteci fotoğrafı çekiyor, görüntüsünü alıyor, basın için önceden hazırlanmış kağıdı ya da broşürü alıp gidiyor. Biz istiyoruz ki Türk medyası daha çok içerikli haber çıkartsın. Bu da kendimize yönelik bir eleştiri ama dile getirmek gerekiyor bunları da.." (N., Erkek, Yaş: 55)

"Türk medyasında derneklerin çalışmaları ve çalıştıkları mevzular üzerine, derinleşmiş, araştırmacı, kritik eden ve yorumlayan haberler ve içerikler üretilmiyor. Özellikle Almanya'da doğup büyüyen medyanın, Türk toplumunun kendi içinden çıkarttığı çeşitli Türk dergileri vs., dernek haberlerini fotoğraf düzeyinde magazin olarak sunduklarını görüyoruz. Kaliteli içeriklere ağırlık verilmeli. Yoksa tatmin etmiyor. Ciddiyet konusunda olumsuz bakılabiliyor bu tarz mecraalara.." (T. Erkek, Yaş: 53) (E., Erkek, Yaş: 42)

"Türk medyasına toplumun sahip çıkması lazım.. Bakıyorsunuz, bazı medya mensuplarına, hakikaten gecesini gündüzünü veriyorlar, her yere yetişmeye çalışıyor, birkaç kişidir bunlar yörelerinde. Hem fotoğrafçı, hem kameraman, hem gazeteci, hem röportajcı, hepsi bir kişi örneğin. Bu kişilere de en azından haklarını teslim etmek gerekir. Sesimizi duyuranlar onlar. Kendi insanımıza sahip çıkmalıyız." (E., Erkek, Yaş: 42)

Alman kurumları, Alman siyasetçiler ve Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle ilgili bulgular

Bu araştırmada derneklerin tek tek çeşitli kurumlarla ilişkileri ve çalışmaları, ve bunların boyutları incelenmemiş, bazı temel hususlarda bilgi toplanmıştır. Öncelikle, cevaplayıcılara derneklerinin yörelerindeki karar mekanizmalarını etkileyebilip etkileyememe durumu sorulmuştur. Cevapların dağılımı Tablo 13'tedir (Ortalama 3,31). Kararsız kalan %25,29'luk kesimin yanında, derneklerin %27,58'i derneklerinin karar mekanizmalarını etkileyebilecek güçte bir dernek olmadığını düşünürken, derneklerin neredeyse yarıya yakını (%47,13'ü) bu güçte bir dernek olduklarını düşünmektedirler.

Tablo 13: "Derneğimiz yöremizdeki karar mekanizmalarını etkileyebilecek güçte bir dernektir." İfadesine Katılım Durumları

"Derneğimiz yöremizdeki karar mekanizmalarını etkileyebilecek güçte bir dernektir."	Düzy	n	%
$\bar{x}$ (Ortalama): 3,31 N: 87	1. Kesinlikle katılmıyorum	11	12,64
	2. Katılmıyorum	13	14,94
	3. Ne katılıyorum ne katılmıyorum	22	25,29
	4. Katılıyorum	20	22,99
	5. Kesinlikle katılıyorum	21	24,14

Kaynak: Yazarın Araştırması

Karar mekanizmalarını etkileme hususunu tamamlayıcı bir unsur olarak, katılımcılara Alman makamlarıyla, sorunlarını ve isteklerini konuşup konuşamamaları da sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 14'tedir. Ortalama 1,94 ile genel eğilim *ters ifadeye* katılmama yönünde çıkmıştır. Yani, derneklerin önemli bir çoğunluğu (%79,31) bu ifadeye katılmayarak, aslında Alman makamlarıyla sorunlarını ve isteklerini konuşabildiklerini, %12,65'i ise konuşamadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 14: "Alman makamlarıyla sorunlarımızı ve isteklerimizi konuşmuyoruz." İfadesine Katılım Durumları

"Alman makamlarıyla sorunlarımızı ve isteklerimizi konuşmuyoruz."	Düzy	n	%
	1. Kesinlikle katılmıyorum	38	43,68
2. Katılmıyorum	31	35,63	
3. Ne katılıyorum ne katılmıyorum	7	8,05	
4. Katılıyorum	7	8,05	
5. Kesinlikle katılıyorum	4	4,60	

$\bar{x}$ (Ortalama): 1,94
N: 87

Kaynak: Yazarın Araştırması

Derneklerin Alman makamları ve siyasetçileri ile Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle etkileşimlerini görmek üzere, bu kesimlerin dernek faaliyetlerine hangi sıklıkla davet edildiği ve onların da ne sıklıkla bu davetlere katıldığı 5'li aralıklı ölçek kullanılarak incelenmiştir. Yanıtlar Tablo 15'tedir. Dernekler ortalama olarak Alman makamları ve siyasetçilerini "bazen" davet ettiklerini, onların da yine "bazen" katıldıklarını belirtmişlerdir. Almanya'daki Türk siyasetçilerin nadiren davet ediliyor ve onların da "nadiren" katılım gösteriyor olması yönündeki bulgular dikkate değerdir. Burada elbette Alman makamları ve siyasetçileri seçeneğinin kapsamının oldukça geniş, Türk kökenli siyasetçi sayısının ise oldukça sınırlı olduğunu not düşmek gerekir.

Tablo 15: Derneklerin Alman Makamları ve Siyasetçiler ile Etkileşimi

Faaliyetlere..	Sıklık Düzeyi* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Alman makamlarını ve/veya siyasetçilerini davet	4 (4,82)	18 (21,69)	26 (31,33)	24 (28,92)	11 (13,25)	3,24
Alman makamlarının ve/veya siyasetçilerin katılımı	5 (6,02)	22 (26,51)	28 (33,73)	22 (26,51)	6 (7,23)	3,02
Almanya'daki Türk kökenli siyasetçileri davet	16 (19,28)	17 (20,48)	28 (33,73)	11 (13,25)	11 (13,25)	2,81
Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerin katılımı	19 (22,89)	19 (22,89)	31 (37,35)	9 (10,84)	5 (6,02)	2,54

N: 83, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcılara, bu kesimlerle ilişkilerinin iyilik düzeyi 5'li aralıklı ölçek ile sorulmuş ve yanıtlar Tablo 16'da sunulmuştur. Cevaplayıcılar, 4,08 ortalama ile genel olarak Alman makamlarıyla iyi ilişkiler kurduklarını ifade etmektedirler.

Tablo 16: Alman Makamları, Siyasetçiler ve Almanya'daki Türk Kökenli Siyasetçilerle Kurulan İlişkilerin Düzeyi

	İlişki Düzeyi* n (%)					Toplam		$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	N	%	
Alman makamlarıyla	2 (2,50)	3 (3,75)	14 (17,50)	29 (36,25)	32 (40,00)	80	100	4,08
Alman siyasetçilerle	2 (2,60)	5 (6,49)	24 (31,17)	26 (33,77)	20 (25,97)	77	100	3,74
Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle	3 (4,23)	9 (12,68)	24 (33,80)	23 (32,39)	12 (16,90)	71	100	3,45

N: 83, * 1: Çok kötü, 2: Kötü, 3: Ne kötü ne iyi, 4: İyi, 5: Çok iyi
 Not: Ölçek düzeylerinin yanında, "Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkimiz bulunmamaktadır. O yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz." seçeneği de sunulmuştur. Alman resmi kurumları için 3, Alman siyasetçiler için 6, Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler için 12 cevaplayıcı bu seçeneği işaretlemiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Tablo 16'ya göre, Alman kurumlarıyla "kötü" ve "çok kötü" bir ilişkiye sahip olduğunu belirten derneklerin oranı %6,02 olup, bu oran Alman siyasetçiler için %8,43, Almanya'daki Türk siyasetçiler için ise %14,45'tir. Üç gruba yine genel olarak baktığımızda, derneklerin yarısından fazlasının hem Alman kurumlarıyla (61 dernek) hem Alman siyasetçilerle (46 dernek) "iyi" ve "çok iyi" ilişkilerinin olduğunu belirttikleri görülmektedirken, derneklerin yarıdan azının (35 dernek) Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle "iyi" ve "çok iyi" düzeyde ilişkileri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Her ne kadar anket bulguları Alman kurumlarıyla ilişkiler açısından pek olumsuz bir tablo sunmasa da, mülakat dökümleri incelendiğinde, kısmen eskiye nazaran bu kesimlere daha olumlu bir durumun olduğunu belirtildiği bazı değerlendirmelere rağmen, olumsuz değerlendirmelerle de karşılaşmıştır. Bu kapsamda paylaşılan birbirinden farklı görüşlerden bazıları şu şekildedir:

"Almanlar, Türklerin Almanya'ya göç tarihinin başlangıcında, Türklere kalıcı gözle bakmadığından; derneklerine de "gürültü patırtı yapıyorlar" gözüyle bakıyorlardı. Şimdi entegrasyon çerçevesinde haliyle ilgilenmek durumunda kalıyorlar. Yani görevleri icabı ilgileniyorlar, örneğin oradaki [bir Alman makamındaki] birim entegrasyon alanında, göçmen konularında çalışıyor, haliyle Türk dernekleriyle de irtibatının olması gerekiyor. Tabii, eskiden hiç ilişki kurulamazdı, şimdi biraz daha iyi durum. Fakat yine de yoğun bir ilişki ve ilgiden bahsedilemez karşılıklı olarak. İlişkiler daha çok tek tük siyasilerle, o da siyasilerin oy beklentisi yüzünden... Bazı aktivitelerde Alman makamlarının katılımları sağlanabiliyor, ama sınırlı, dediğim gibi entegrasyon, çoğulculuk vb. [temalar] çerçevesinde genelde. Dernekler de uzak duruyorlar. Çoğu dernek ısrarcı da davranmıyor ilişkiler kurma noktasında.." (A., Erkek, Yaş: 68)

"Alman kurumlarla ilişkiler özellikle müşterek çalışmalarda, özellikle Türk toplumunun karşılaştığı sorunlar açısından önem arz ediyor açıkçası, bir de kurumların sağladığı kaynaklardan yararlanmada. Ancak bu kurumların fonlarından, desteklerinden yararlanacak kapasitede proje yazacak, fikir geliştirecek, bunu da usulünce başvuruya dönüştürecek kişiler yok derneklerde. Dolayısıyla aktif bir ilişkinin kurulması ihtimali de zayıflıyor... Derneklerin geneline bakıldığında Alman makamlarıyla güçlü ilişkiler kurmaktan ve onlarla kooperasyon yapma fikri, kabiliyeti ve gayretinden uzak bir görünüm söz konusu.." (S., Erkek, Yaş: 60)

"Alman bürokrasisi Türkleri önemsiyor yine de. Bunun nedenleri var tabii, devletin yükünü hafifletiyor bu dernekler. İkincisi, onun ihtiyacı olan bilgiyi derneklerdeki Türkler çok daha rahat sağlayabiliyor. Derneklerin ciddiye alınması lazım. Bana göre Almanya bizi ciddiye alıyor, çünkü burada sivil toplum kültürü var. Örneğin güçlü bir sendika mücadele eder ve istediği hakları alır, ama aynı zamanda o sektörün iyi bir şekilde düzenlenmesini de sağlar. Dernekler de esasen bu gözle görülmeli." (M., Erkek, Yaş: 55)

"Almanya 'böl, parçala, yönet' taktiğini içten içe uyguluyor derneklere karşı. Zaman zaman farkediyoruz biz bunu. Ayrıca Alman kurumları, Türkiye aleyhtarı olan derneklerle daha kolay işbirliği yapıyor gibi. Alman devleti derneklerin belirli bir sınıra kadar büyümesini ve başarılı olmasını tolere edebilir, ancak belirli bir eşik geçildiğinde bundan rahatsızlık duymaya başlayacağı kanaatindeyim." (İ., Erkek, Yaş: 47)

"Bazen Almanlarla ortak çalışmalarda hissedilen bir konu var.. Nasıl söyleyeyim.. Biraz konuşmak, biraz yönlendirmek isterler, derneklerin denileni yapmasını beklerler. Siz bir teklifle gittiğiniz zaman 'ya bu bu şekilde olmaz, şunu şöyle yapın' derler, programı bile değiştirmeye kalkarlar.." (Y., Erkek, Yaş: 66)

"Alman kurumlarının Türk dernekleriyle ilişkilerini çoğunlukla göstermelik olarak görüyorum. Örneğin, diyalog toplantıları oluyor, hoca, papaz vs. bir araya geliyorlar diyalog vb. konularda. Aslında birbirlerine pek de bir şey söyledikleri yok. Alman işimi yaptım entegrasyonla ilgili diyor, Türk de 'sesimi duyurdum' diyor. Ortaya bir fotoğraf çıkıyor vs. Öyle kalıyor mevzu. Alman toplumunda dinlerarası diyalog oluştu mu? İslamofobi hızla yükselirken, verilen bu fotoğrafların pek de kamuoyunda yankısının olduğu kanaatinde değilim ne yazık ki. Elbette ki elzem çalışmalar, ancak Alman kurumlarının çoğunlukla 'görevimi yerine getirdim' gözüyle baktığını düşünüyorum bu konuya." (K., Erkek, Yaş: 59)

"Alman devleti ve kurumları açısından baktığımızda, derneklerin güçlenmesinin, bir araya gelerek güçlü Türk kimliği ve ana ülke aidiyeti taşınmasının istenmediği düşünülebilir. Burada [iki ülke arasında] gizli bir rekabet olabilir. Ama Almanya da daha fazla entegrasyon ve uyum istiyor. Biz Türk toplumunun Almanya'nın ekonomik, siyasi ve sosyal gelişimine katkıda bulunmasını arzu ederiz. Ama bunu yaparken de kendi kimliğini korusun istiyoruz. Bu da Almanya'ya bir tehdit değil. Alman devletinin de böyle yaklaşması gerekiyor. Şimdiye kadar Alman makamlarında bir önyargı göze çarpmıyor. Ben bunu tecrübe etmedim. Gençleri uyuşturucuya karşı koruma, Türklerin polislik eğitimleri, federal iş bürosuyla çalışmalar, sağlık sigortası alanlarında işbirliği içerisinde ortak çalışmalar yaptık. Onlar da huzurlu bir göçmen toplumu arzu edeceklerdir, toplumsal açıdan sorun yaşamamak için. Uzun vadede herkesin tabii olarak farklı görüşleri var. Bizim için de onlar için de asıl önemli olan vatandaşların huzur ve güvenlik içinde yaşaması. Bunu sağlayacak işbirliklerinin öne çıkması üzerinde durmalıyız." (A., Erkek, Yaş: 43)

Almanya ve Türkiye'deki Türk makamları ve Türkiye'deki siyasetçilerle ilgili bulgular

Cevaplayıcılara öncelikle, genel olarak Türk makamlarıyla sorunlarını ve isteklerini konuşup konuşamadıkları sorulmuş, yanıtlar Tablo 17'de sunulmuştur. Cevaplayıcıların önemli bir çoğunluğu (%77,01) Türk makamlarıyla sorunlarını ve isteklerini konuşabildiklerini, %14,95'i ise konuşamadıklarını ifade etmektedirler. Tüm yanıtlar ortalaması 1,99 olup, cevaplayıcıların genel olarak bu konuda sorun yaşamadıklarından bahsedilebilir.

Tablo 17: “Türk makamlarıyla sorunlarımızı ve isteklerimizi konuşamıyoruz.” İfadesine Katılım Durumları

“Türk makamlarıyla sorunlarımızı ve isteklerimizi konuşamıyoruz.” $\bar{x}$ (Ortalama): 1,99 N: 87	Düzy	n	%
	1. Kesinlikle katılmıyorum	40	45,98
	2. Katılmıyorum	27	31,03
	3. Ne katılıyorum ne katılmıyorum	7	8,05
	4. Katılıyorum	7	8,05
5. Kesinlikle katılıyorum	6	6,90	

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcılara, en yoğun iletişimde bulunulan Türk makamı olduğu için, bölgelerindeki Başkonsolosluğu ne sıklıkla dernek faaliyetlerine davet ettikleri, ve Başkonsolosluğun da ne sıklıkla bu davetlere katıldığı sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 18’dedir. Buna göre, başkonsolosluklar/konsolosluklar faaliyetlere bazen davet edilmekte iken, onlar da davet edildikleri faaliyetlere bazen katılabilmektedirler.

Tablo 18: Derneklerin Başkonsoloslukla Etkileşimi

Faaliyetlere..	Sıklık Düzeyi* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Başkonsolosluğu, konsolosluğu davet	4 (4,82)	12 (14,46)	23 (27,71)	23 (27,71)	21 (25,30)	3,54
Başkonsolosluk, konsolosluk katılım	8 (9,64)	15 (18,07)	25 (30,12)	22 (26,51)	13 (15,66)	3,20

N: 83, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcılara, derneğin faaliyette bulunduğu bölgedeki Başkonsoloslukla, Türkiye’deki kurumlarla ve Türkiye’deki siyasetçilerle ilişkilerinin düzeyi 5’li aralıklı ölçek ile sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 19’dadır. Bulgulara göre, genel olarak ilişkilerin düzeyinin Bölgedeki Başkonsolosluk için “iyi”, Türkiye’deki resmi kurumlar için “ne kötü ne iyi” ve Türkiye’deki siyasetçiler için “kötü” olduğundan söz edilebilir. Bu kesimlerle ilişkilerinin olmadığını belirten ve bu yüzden iyi yahut kötü şeklinde bir değerlendirme yapamayacağını ifade eden dernekler hariç tutulduğunda, ilişkilerini skorlamayı tercih eden derneklerin yaklaşık dörtte biri Türkiye’deki kurumlarla ve beşte biri Türkiye’deki siyasetçilerle ilişkilerinin “kötü” ya da “çok kötü” olduğunu ifade etmektedirler.

Tablo 19: Faaliyette Bulunulan Bölgenin Başkonsolosluğuyla, Türkiye'deki Kurumlar ve Türkiye'deki Siyasetçiler ile Kurulan İlişkilerin Düzeyi

	İlişki Düzeyi* n (%)					Toplam		$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	N	%	
Bölgedeki başkonsolosluk ve/veya konsoloslukla	6 (7,50)	2 (2,50)	8 (10,00)	26 (32,50)	38 (47,50)	80	100	4,10
Türkiye'deki resmi kurumlarla	7 (10,77)	11 (16,92)	19 (29,23)	12 (18,46)	16 (24,62)	65	100	3,29
Türkiye'deki siyasetçilerle	11 (18,33)	8 (13,33)	23 (38,33)	9 (15,00)	9 (15,00)	60	100	2,95

N: 83, * 1: Çok kötü, 2: Kötü, 3: Ne kötü ne iyi, 4: İyi, 5: Çok iyi
 Not: Ölçek düzeylerinin yanında, "Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkimiz bulunmamaktadır. O yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz." seçeneği de sunulmuştur. Bölgedeki başkonsolosluk/konsolosluk için 3, Türkiye'deki resmi kurumlar için 18, Türkiye'deki siyasetçiler için 23 cevaplayıcı bu seçeneği işaretlemiştir.

Kaynak: Yazarın Araştırması

Bu konularla ilgili mülakat dökümleri incelendiğinde, özellikle bölgedeki başkonsolosluklar üzerinde durulduğu görülmektedir. Görüşmelerde öne çıkan değerlendirmelerden bazıları şu şekildedir:

"Türkiye açısından devletin temel amacı vatandaşlarından kopmamak, onları korumak, onlarla bağını devam ettirmek. Yani vatandaşın [burada] huzur ve güven içerisinde yaşaması ve ülkesiyle bağının kopmaması. Burada temel aracı STK'lar. STKların güçlenmesi ve üye sayılarının artması, bizim için çok önemli bu noktada..Yıllarca maalesef başkonsolosluklarla vatandaşlar arasında bir mesafe olmuş. Son yıllarda ciddi değişiklikler oldu, başkonsolosluklar artık vatandaşa ve derneklere açıldı. Devlet artık daha yakın oldu ve muhabbetle yaklaşıyor, zihniyet değişimi yaşanıyor. Dernekler vatandaşa ne kadar yakın peki? Tahminimce aktif manada iyi-kötü toplumun ancak %20-25'ine ulaşıyor dernekler. Öncelikle bunun artırılması lazım. Devlet nihayetinde çoğunlukla STK'lar üzerinden vatandaşa buluşuyor, mesajlar, gelişmeler, fırsatlar vs. daha çok dernekler üzerinden iletiliyor. Derneklerin faaliyetlerinde ne kadar kişi varsa haliyle o kadar kişiye ulaşılmış oluyor. Ancak yine de iletişim kopukluğu oluyor, ulaşılamayan kitleler kalıyor. Sosyal medya devreye giriyor. Gençlere özellikle sosyal medyadan daha rahat ulaşılabilir. Teknolojinin imkanlarıyla vatandaşa ulaşma imkanları artıyor. Yine de temel aracı kanal dernekler. Derneklerin üye sayıları ve ulaştığı kitleler... Bunun büyümesini arzu ediyor konsolosluklar tabi. Birebir iletişimin doğal mecrası dernekler çünkü." (A., Erkek, Yaş: 43)

"Başkonsoloslar, konsoloslar, büyükelçi, yönetmesin, dinlesin, destek olsun derneklere. Bunu geçmiş tecrübelerden yola çıkarak söylüyorum. Çok değerli katkıları olan başkonsolos da gördük, kendini Cumhurbaşkanı sanan ve her şeye müdahale eden ama hiçbir şeye destek olmayan konsolos da gördük. Bir konsolos geldi, yaklaşılmazlıktan eli tutulmazlıktan çıkardı makamını, her derneğe gitti, gerekirse spor elbisesini giydi koşmaya gitti. Elini taşın altına soktu, insanları da bir araya getirdi. Bunu başaran bir konsolos gördüm, diğerleri de tabi gayret ediyorlar. Buradaki tutumların da incelenmesi gerekiyor. Derneklerin başkanlarının ve yönetim ekiplerinin Türk devletinin temsilcileri tarafından siyasi görüşlerinden bağımsız olarak görülmesini arzu ediyorum ve her iki tarafın da "biz onlardan nasıl faydalanırız" ile "biz nasıl onlara katkı sağlarız" düşüncelerine sahip olması lazım. Dernek için, "konsoloslukların çeşitli imkanlarından nasıl faydalanılabilir, konsolosluğun çalışmalarına nasıl katkılar sunulabilir", konsolosluklar için de aynı şekilde "biz onlara neler sunabiliriz, ve çalışmalarımızda

derneklerden nasıl istifade edebiliriz" gibi.. Böyle karşılıklı bir yaklaşım.." (M., Erkek, Yaş: 55)

"Türkiye çoğu zaman iş işten geçtikten sonra bir şeyler yaptı bugüne kadar, ancak onda da pek fazla istikrar görülemedi, özellikle son yıllarda Türkiye'nin yurtdışındaki Türk toplumuna ve derneklerine yönelik bakış açısının olumlu yönde değişmesi ve ilişkilerin daha iyi bir düzeyde seyretmeye başlaması memnuniyet verici aslında.." (H., Erkek, Yaş: 60)

"Eskiden konsolosun önüne çıkmaya korkulurdu. Şimdi bir bakıyorsun konsolosla bilmem ne konusu tartışılıyor. Bunlar iyi gelişmeler. Şimdi YTB de var. Adı o kadar büyük ki YTB'nin, bilmem kaç milyonluk dünyayı alıyorsun sen Kazakistan'dan Çin'e Makadenyo'ya kadar. Bu yeni bir kanal. Çok doğru kullanılması gerekiyor. Geçmişteki hataların tekrarlanmaması lazım." (N., Erkek, Yaş: 55)

"Şimdi YTB var. Bazı çalışmaları var. Biz de takip ediyoruz. Dikkatimizi çekti. Açıkçası artık bir muhatap olarak görülebilir. Ancak proje destekleri haricinde, birebir muhatap olup olamayacağımızı kestiremiyorum. Yine de şimdilik çalışmaları dışarıdan güzel görünüyor. Hep devlet bir şeyler yapmıyor diyorduk. Yıllardır buradayız gördük yaşadık sonuçta. YTB bize sahip çıkabilir mi, o kadar iddialı bir şey söyleyemem. Daha çok yeni. Kimler, hangi konuda, nasıl, ne kadar istifade etti şimdiye kadar onu da bilemiyorum. Ama genel olarak bu adım atılmış olmasını olumlu görüyorum. Bizim de ilerleyen dönemlerde hazırlanıp başvuru yapma niyetimiz var bir projeye." (İ., Erkek, Yaş: 47)

"Türk makamlarıyla ilişkiler konusunda gerek bakanlıkların, örneğin Kültür Bakanlığı, gerekse de YTB gibi kuruluşların sağladığı destekler önemli. Ben olaya daha çok kalıcı projeler açısından bakıyorum. İlişkilerin somut çıktısına bakmak lazım. Bu konuda dernekler bazı imkanlardan ve işbirlikleri olanaklarından yararlanamıyor." (O., Erkek, 48)

"Devletin [başkonsolosluklar bünyesinde dernekler için] eskiden kurduğu şimdi olmayan koordinasyon kurulları vardı. Bu kurullarda olmanın şartı vardı, solcu olmayacak, sağcı olmayacak bilmem ne olmayacak, öyle derneklere de gidilmiyordu. Farklı kesimlerde entelektüel bir küstürülmürlük oluşmuş olabilir bu konuda. Bir şeyler yapmaya çalışılırken belli kesimler dışlanıyordu kanaatimce. Bu tarz yapılar [koordinasyon kurulları] kurulmayacaktır tekrar muhtemelen.. Ama konsolosluklar bünyesinde, yani, bir sürü insana gereksiz maaş ödeniyor, bir tanesi [bir çalışan] STK'lara ayrılma mesela. Profesyonel çalışacak, dikte etmeyecek, tecrübeleri birleştirecek alanında uzman birisi.. Olabilir.." (S., Erkek, Yaş: 60)

"Derneklerin birlikte olması ve kuvvetlenmeleri için bence Konsolosluğun telkinleri önem kazanmaktadır. Mesela Konsolosluklar, tüm dernekleri bir araya getirecek toplantılar düzenlemelidir." (T. Erkek, Yaş: 53)

Derneklerin destek kapsamında Alman ve Türk Devletlerine yönelimleriyle ilgili bulgular

Önceki bölümlerdeki tabloyu tamamlamak üzere, Türk derneklerinin çeşitli Alman ve Türk makamları tarafından (ve ilave olarak uluslararası kuruluşlarca) projeler kapsamında desteklenip desteklenmediği konusu incelenmiştir. Yanıtlar Tablo 20'dedir. Derneklerin %49,40'ının en az bir kez Alman makamlarından proje desteği aldığı görülürken, Türk makamlarından proje desteği alan derneklerin oranı %21,69'dur. Uluslararası kuruluşlardan proje desteği almış olan %8,43'lük bir kesim de bulunmaktadır. Buradaki durumu açıklayıcı ilave sorular sorulmadığından örneğin hiçbir proje desteği almamış kesimlerin, bu makamlara proje destek başvurusu yapıp yapmadığının, yaptıysa reddedilme durumunun olup olmadığının belirsiz olduğunu ifade etmek gerekir.

Tablo 20: Alman ve Türk Makamları ile Uluslararası Kuruluşlardan Proje Desteği Alma Durumları

Derneğiniz bugüne kadar aşağıdaki kurumlardan proje desteği aldı mı?	Evet		Hayır		Toplam	
	n	%	n	%	N	%
Alman makamlarından..	41	49,40	42	50,60	83	100
Türk makamlarından..	18	21,69	65	78,31	83	100
Uluslararası kuruluşlardan..	7	8,43	76	91,57	83	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Kurumlara proje başvuruları ve destekler konusu mülakatlarda da bazen dile getirilmiş ve aşağı yukarı birbirine benzer görüşler ifade edilmiştir. Örneğin:

“Diyelim ki Alman makamları ve diğer uluslararası kuruluşların desteklerinden yararlanma konusunda, proje hazırlama, başvurma ve yönetme gibi konularda profesyonel kişilere sahip değil dernekler.. Dil bariyeri var diyelim ki. Ama derneklerin oldukça önemli bir çoğunluğunun Türk makamlarının da sunduğu olanaklardan yararlanmak için yeterince çalışmalar yürütmediği dikkat çekici. Çoğu derneğin böyle olanaklardan haberinin bile olmadığı, bir şekilde öğrense bile böyle çalışmaları yapamayacağını ve altından kalkamayacağını düşündüğü kanaatindeyim. Bazı derneklerin ise böyle kaygıları da yok doğrusu, yararlanabilecekleri imkanları araştırmak gibi bir ihtiyaç ve arayış içinde de değiller. Bu konuda derneklere danışmanlık, eğitim gibi hizmetlerin verilmesi gerekiyor. Ancak eğitim çabaları farkındalık yaratma hususunda pozitif faydalar sunsa bile, dernekler özellikle proje hazırlamada ve bu işi tüm süreçleriyle yönetmede profesyonel kişilere muhtaç. En azından çevrelerindeki bu çalışmalara vakıf kişilere ulaşarak adım atmalılar.” (A., Erkek, Yaş: 68)

“İki devlet de kendiliğinden gelip biz size para veriyoruz demez. Bir proje hazırlayacaksınız ki onlar da onaylayacak ya da onaylamayacak. Ama yapılan projeler tabii çok önemli, derneklerin çoğu, kendi çapında çalıştıkları için, kamuoyuna dönük projeler geliştiremedikleri için, böyle birşeye ihtiyaç da duymuyorlar. Yani böyle iki devleti de, ya da içlerinden birini yanlarına alıp, bir projeye imza atmak istemiyorlar, bu sorumluluğa da girmek istemiyorlar belki de. Bunun aşılması lazım.” (C., Erkek, Yaş: 54)

Derneklere bu konuda son olarak, faaliyetleriyle ilgili olarak daha çok Alman devleti ve ilgili kurumlarının mı yoksa Türk devleti ve ilgili kurumlarının mı desteğine ihtiyaç duydukları sorulmuştur. Yanıtların sunulduğu Tablo 21'e göre, cevaplayıcıların yarısından fazlası (%57,83) Alman devleti ve kurumlarını, yaklaşık üçte biri (%30,12) Türk devleti ve kurumlarını seçmiştir. “Diğer” cevabını işaretleyen %12,05'lik grupta çoğunluk “her ikisinin de” demiş, bir dernek (tarafatar derneği) “Beşiktaş Spor Kulübünün” desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtmiş, iki dernek ise “kimseye ihtiyacımız yok” şeklinde not bırakmıştır. Sonuç olarak ağırlığın Alman devleti ve kurumlarında olduğu görülmektedir.

Tablo 21: Dernekler Faaliyetleriyle İlgili Hangi Devletin Desteğine Daha Çok İhtiyaç Duyuyorlar?

	n	%
Alman devleti ve kurumlarının	48	57,83
Türk devleti ve kurumlarının	25	30,12
Diğer	10	12,05
Toplam	83	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Sosyal çevreyle ilgili bulgular

Sosyal çevre konusu oldukça kapsamlı bir tema olduğundan, sadece dernekler açısından toplumda onlara karşı bir önyargı olup olmadığı konusu, imajlarının olumlu olup olmaması yönündeki cevaplayıcıların görüşleri ve Türk toplumunun dernek faaliyetlerine ilgi durumları araştırılmıştır. Bu konularda Likert ölçeğinde sunulan dört ifadeye verilen yanıtlar Tablo 22'dedir. Cevaplayıcılar ortalama olarak ne Alman çevrelerinin ne de Türk çevrelerinin derneklerine önyargılı yaklaşmadıklarını ve derneklerinin yörelerinde olumlu bir imaja sahip olduklarını ifade etmektedirler. Türk toplumunun dernek faaliyetlerine iyi düzeyde ilgi gösterdikleri yönündeki ifadeye katılma eğilimi görülse de, buradaki 3,62 ortalamanın çok yüksek olduğu söylenemez.

Tablo 22: Sosyal Çevreye Dair Bazı İfadelere Katılım Durumları

	Katılma Düzeyi* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Derneğimizin yöremizde olumlu bir imajı vardır.	7 (8,05)	2 (2,30)	-0-	32 (36,78)	46 (52,87)	4,24
Derneğimize Alman çevreleri önyargılı yaklaşıyor.	33 (37,93)	20 (22,99)	18 (20,69)	12 (13,79)	4 (4,60)	2,24
Derneğimize Türk çevreleri önyargılı yaklaşıyor.	34 (39,08)	24 (27,59)	11 (12,64)	15 (17,24)	3 (3,45)	2,18
Türk toplumu derneğimizin faaliyetlerine iyi düzeyde ilgi gösteriyor.	9 (10,34)	8 (9,20)	16 (18,39)	28 (32,18)	26 (29,89)	3,62
N: 87, * 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum						

Kaynak: Yazarın Araştırması

Mülakat dökümleri incelendiğinde, Türk ve Alman toplumunun derneklere rağbetine dair birçok farklı değerlendirmeyle karşılaşmıştır. Örneğin, Türklerin bazı istisnai etkinlikler haricinde, çalışmalara pek ilgi duymadıkları belirtilirken, toplumdaki ihtiyaçlara tam olarak hitap eden programlar, aktiviteler ve faaliyetler düzenlediği takdirde, bu çalışmalara ilgi düzeyinin arttığı; bir de "eğlenceli, yeme-içmeli" etkinliklerde rağbetin iyi olduğu ifade edilmektedir. Alman toplumunun ise Türk derneklerine ve faaliyetlerine katılımının oldukça sınırlı olduğu, ancak yine açık alanda yemekli yahut eğlenceli olarak hazırlanan etkinliklerde Almanların katılımının arttığı, bir de entelektüel düzeyde olan, Almanca yapılan bazı çalışmalara konuyla ilgilenen Almanların katılım gösterdikleri belirtilmektedir. Bu konudaki görüşlerden bazıları şu şekildedir:

"Türk toplumunun bazı sosyal ihtiyaçları var. Bunlar, Türk kültürü, Türk müziği, Türk eğlencesi, Türk cemaatiyle bir araya gelmek, sokak şenlikleri vs. ile çocuğunu Türk atmosferine sokmak... Tabii, çocuklar biraz Türklükle tanışsın gibi bir sosyal ihtiyaç da var toplumda. Aidiyet, kimlik ihtiyaçları kısaca sosyo-kültürel ihtiyaçlar ağır basıyor bu konuda. Siyasi ihtiyaçlar var, bir araya gelip hem Türkiye hem Almanya'daki siyasi sorunları tartışmak, fikir edinmek, görüşlerini dile getirmek gibi. Bir de boş zamanı değerlendirmek ihtiyacı, yani klüp ihtiyacı... Bunlara iyi cevap verenlere, güzel organizasyon yapanlara Türk toplumu rağbet açısından olumlu cevap verebiliyor. Bahsedilen ihtiyaçlar açısından baktığımızda, Türk toplumunun aslında -küçük büyük farketmez- bu derneklere ihtiyacı var. Entelektüel

düzeyde yapılan çalışmalarda ise katılım oranları çok düşük." (N., Erkek, Yaş: 62)

"Kapalı alan etkinliklerinde genelde sınırlı katılım oluyor, daha çok dernek üyeleri ve yakınları ilgi gösteriyor, ancak açık alan etkinliklerine daha fazla Türk'ün ilgi gösterdiğini söyleyebiliriz. Derneklerin katılımların seviyesi açısından en rahat olduğu etkinliklerin başında eğlenceli ve yemekli etkinlikler geliyor... İyi bir arz olursa, iyi bir program olursa talep de oluşuyor. Türk günü yapılıyor binlerce kişi gelebiliyor. Ama bunlar yoksa, katılım büyük oranda düşüyor. Elbette herkes ilgi duyduğu konuları, faaliyetleri takip ediyor, bu da normal. Ama nüfusa baktığımızda, rağbetin yine de yetersiz olduğunu söyleyebiliriz. Türk toplumunu aktive edilecek şekilde çalışmaların yürütülmesi gerek. Bunun karşılığında artık Türk toplumunun da derneklerine ve yapılanlara sahip çıkma bilincini taşıması gerek." (Y., Erkek, Yaş: 66)

"...Toplumun ilgisiyle ilgili başka bir konu da var aslında. Burada okumuş, doktor olmuş, avukat olmuş kişiler var, en büyük müşterileri de Türk toplumu. Parayı Türk toplumundan kazanıyorlar, o halde bu topluma başka şekilde de birikimlerini aktarmaları bir borçtur. Her ay bir konferans yapın, vatandaşları bilgilendirin, ya da en azından yapılan şeylere katılın. Maalesef okuyan, belirli gelir seviyesine ulaşanlardan bazıları toplumdan kopuyorlar ve kendi dünyalarına kapanıyorlar, ya da topluma sırtını dönüyorlar. Bu kesimin ekonomik ve zihinsel olarak Türk toplumuna katacağı şeyler muhakkak var. Toplumla daha sıcak diyalog içinde olmaları gerekiyor. Ben belirli bir konuma geldim deyiş kopmamalı, toplumla iç içe olsun, faaliyetlere katılsın. Bir etkinlik oluyor, gidiyorsunuz, ne bir doktor, mühendis, ne bir avukat gelmiş. Bunun mutlaka değişmesi lazım. Eğer her okuyan ve güzel meslek sahibi bu toplumdaki koparsa, o halde eğitim seviyemiz yükseldikçe Türk toplumu dağılacak mı demek oluyor bu? O zaman cahil mi kalalım dağılmamak için? Okumuş kitleyi muhafaza edip toplumdaki kopmamasını sağlarsak sorunların önemli bir kısmını çözebiliriz." (A., Erkek, Yaş: 43)

"Etkinliklerde genelde aynı yüzleri görürsünüz. O kişiler de büyük çoğunlukla bir şekilde herhangi bir derneğin yönetiminde bulunmuş ya da halen bulunmakta olan, ya da en azından sivil toplum faaliyetleri açısından aktif geçmişi olan kişilerdir. Yeni yüzler çok nadir görülüyor. Derneklerin faaliyetlerine belli bir kesim ilgi duyuyor, belli bir sayı, o da çok büyük değil, onu genişletemiyoruz. Yeni kesimleri kapsamada yetersiz kalıyoruz." (İ., Erkek, Yaş: 47)

"Her derneğin temel hedefi çevresine ulaşmak, değil mi? Bazı derneklerde dışarıya kapalılık var, daha tutucular. Kendi üyeleri haricinde dışarıya açılmıyorlar, amaçları üyelerini konsolide etmek. Elbette saygı duymak lazım herkes her derneğe gidecek, herkes herkese açılacak diye bir şey de söz konusu değil. Ama bazı fikri dernekleri var örneğin, artık kapsadığı kesim neredeyse tamamen yaşlılar. Gençler gelmiyor. O fikri genç nesile aktaramıyorsunuz. Rağbet yok. Bu kadar kapalı kalmak da iyi değil." (N., Erkek, Yaş: 62)

"Aktüel bir konu olursa, Türkiye'den mühim birisi, siyasetçi, sanatçı vs. gelirse katılım yükselebiliyor. Bazı büyük oluşumlar da, üye sayılarının fazlalığı nedeniyle yoğun katılıma ulaşabiliyorlar." (G., Erkek, Yaş: 57)

"Politik ayrışmanın keskinleşmesi toplumun da bir faaliyete katılacakken faaliyeti düzenleyen politik kimliğine bakarak karar vermesine sebep oluyor. Bir etkinlikte birisi varsa, ben gitmiyorum şeklinde karar verip katılmayanlar dahi olabiliyor." (T. Erkek, Yaş: 53)

"Türk şenlikleri yahut Türk Alman Film Festivali vs. iyi örnek olarak gösterilebilir Alman toplumunun da bir şekilde ilgi duyduğu çalışmalara. Almanlar genellikle açık alan etkinliklerinde, kermesler, yemekli faaliyetler ve şenliklerde katılım gösteriyorlar. [Almanlardan] Entelektüeller, bilim adamlarından bazıları, ya da kardeş şehir derneklerinde Türkiye'ye ilgi duyanlar bir araya gelebiliyorlar, katılabiliyorlar etkinliklere. Daha çok üst seviyede olan, akademik vs. programlarda biraz daha fazla Alman ilgisi oluşuyor tabii. İş adamları derneklerinin faaliyetlerinde çoğunlukla Almanlar'dan da katılım gözlenir." (E., Erkek, Yaş: 42)

"Alman toplumuyla Türk toplumu arasında bir köprü oluşturduğunu düşünmüyorum

derneklerimizin. Türk Alman dostluk derneği bile olsa adı, oluşturulamıyor bu. Bu haz da vermiyor açıkçası. Türk derneği olarak bir etkinlik düzenlenmiş, beni protokole almışlar X derneği başkanı olarak, beni Almanların yanına oturtuyorlar. Belediye meclisi üyesi, polis temsilcisi vs. Gelen Alman da o kadar. Birkaç kişi. Onlarla selamlaşırım ama kendi insanımın arasına karışırım sonra, onlarla görüşürüm daha çok. Adam oraya gidecek, Almanla sohbet-i muhabbet yapacak, yok böyle bir şey. Alman için de farklı değil. O da görev icabı orada.. Yine de olması gerekiyor tabi, olmasın demiyorum. Ama gerçek de ortada.." (A., Erkek, Yaş: 68)

İlave bulgular

Derneklerin, dış dünyayla iletişimlerinde önemli araçlar olan web sitesi, Facebook sayfası, ve Twitter vb. diğer sosyal medya mecraalarında hesap sahiplikleri ayrıca incelenmiş, bulgular Tablo 23'te sunulmuştur. Cevaplara göre, derneklerin %33,33'ünün bir web sayfası bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan tüm derneklerin içerisinde düzenli güncellenen bir web sitesi sahipliği %23,96'dır. Derneklerin %63,54'ünün güncel bir Facebook sayfasına sahip olduğu, Twitter vb. diğer sosyal medya kullanımının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Tablo 23: Web Sitesi, Facebook Sayfası, Twitter vb. Sosyal Medya Hesap Sahipliği

	Yok		Var, güncel değil.		Var, güncel.		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	N	%
Web sitesi	32	33,33	41	42,71	23	23,96	96	100
Facebook sayfası	14	14,58	21	21,88	61	63,54	96	100
Twitter vb. diğer sosyal medya hesapları	72	75,00	13	13,54	11	11,46	96	100

Kaynak: Yazarın Araştırması

Araştırmada katılımcılara, derneklerin yönetim olarak dış dünyaya ne kadar odaklandıklarını görebilmek adına, yönetimde konuşulan mevzular ve bu mevzuların derneğin gündeminde olma sıklıkları sorulmuştur. Yanıtların ortalamasının yer aldığı Tablo 24'e göre, yönetimlerin sıklıkla ilgilendiği ilk üç tema, "dernek faaliyetleri", "derneğin finansal durumu" ve "üyelerle ilgili konular"dır. Derneklerin faaliyette bulunduğu bölgelerde karşılaştıkları sorunlar dördüncü sırada yer almaktadır. Cevaplayıcılar Almanya'daki güncel gelişmeleri, diğer derneklerle ilgili konuları bazen gündemlerine aldıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'deki güncel gelişmelerin ise nadiren gündem oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 24: Yönetim Toplantılarında Gündeme Gelen Konular ve Bu konuların Gündeme Gelme Sıklıkları

	Gündeme Gelme Sıklığı* n (%)					$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	
Dernek faaliyetleri	1 (1,15)	-0-	15 (17,24)	25 (28,74)	46 (52,87)	4,32
Derneğin finansal durumu	1 (1,15)	10 (11,49)	16 (18,39)	32 (36,78)	28 (32,18)	3,87
Üyelerle ilgili konular	1 (1,15)	6 (6,90)	24 (27,59)	31 (35,63)	25 (28,74)	3,84
Bölgede karşılaşılan sorunlar	4 (4,60)	9 (10,34)	28 (32,18)	19 (21,84)	27 (31,03)	3,64
Almanya'daki güncel gelişmeler	12 (13,79)	16 (18,39)	24 (27,59)	18 (20,69)	17 (19,54)	3,14
Diğer derneklerle ilgili konular	8 (9,20)	15 (17,24)	40 (45,98)	17 (19,54)	7 (8,05)	3,00
Türkiye'deki güncel gelişmeler	19 (21,84)	21 (24,14)	21 (24,14)	15 (17,24)	11 (12,64)	2,75
Kişisel konular	18 (20,69)	24 (27,59)	30 (34,48)	11 (12,64)	4 (4,60)	2,53
Diğer konular	9 (10,34)	11 (12,64)	37 (42,53)	15 (17,24)	15 (17,24)	3,18

N:87, * 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sık sık, 5: Her zaman

Kaynak: Yazarın Araştırması

Cevaplayıcılara son olarak, kendi derneklerinde öncelikli olarak ele alınması gereken konuların neler olduğu sorulmuştur. Verilen seçeneklerin işaretlenme sıklığına göre azalan şekilde sıralaması Tablo 25'tedir. "Profesyonelleşme, kurumsallaşma" ile "Gençlerin derneğe ilgisini artırma" seçenekleri, cevaplayıcıların çoğunluğu tarafından eşit ağırlıklı olarak ilk sırada belirtilmiştir. Bunu derneğin finansal olarak güçlendirilmesine yönelik olan "Gelirleri artırma/daha fazla bağış yapılmasını sağlama" seçeneği takip etmektedir. Her ne kadar seçenekler arası geçişkenlikler olsa da, "dış dünyayla ilişkileri geliştirme" seçeneğinin en son sırada çıkması dikkat çekicidir. "Diğer" seçeneğine bırakılan notlarda ise, "Diğer derneklerle koordinasyonu nasıl sağlarız", "Dernek babında kitlemizi kitap okumaya teşvik etme çalışmalarına odaklanmalıyız", "Maneviyatı nasıl güçlendirebiliriz", "Özellikle gençlerin eğitimi ve yaşlı Türklerle ilgili sorunlar üzerine yapmamız gereken çalışmalar" gibi hususların ifade edildiği görülmektedir.

Tablo 25: *Derneğinizde Şu an Öncelikli Olarak Ele Alınması Gereken Konular Nelerdir?**

Konular	n	%
Profesyonelleşme ve kurumsallaşma	60	73,17
Gençlerin derneğe ilgisini artırma	60	73,17
Gelirleri artırma/daha fazla bağış sağlama	34	41,46
Daha fazla üye kazanma	30	36,58
Proje desteklerinden yararlanma	30	36,58
Dış dünyayla ilişkileri geliştirme	27	32,92
Diğer	5	6,09
*Birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.		

Kaynak: *Yazarın Araştırması*

SONUÇ

Almanya'nın Bavyera eyaletinde faaliyette bulunan Türk derneklerinin dış çevreyle ilgili durumlarını ortaya koyma amacını taşıyan bu çalışmada anket uygulaması ve mülakatlar şeklinde iki araştırma yöntemi birlikte kullanılmış, ankete Bavyera bölgesinde yerleşik 13.049 kayıtlı üyesi olan, yılda yaklaşık 2500 faaliyet üreten 96 derneğin temsilcisi katılmıştır. Cevaplayıcıların büyük çoğunluğu dernek başkanıdır ve yine çoğunluğu önemli bir sivil toplum tecrübesine sahiptir. Çalışmada derneklerin; derneğe üye olmayıp derneği dışarıdan destekleyen gönüllü ve bağışçılar, hedef kitleler, Almanya'daki diğer Türk, Alman ve göçmen dernekleri ile Türkiye'deki dernekler, Türk ve Alman medyaları, Alman kurumları, Alman siyasetçiler, Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler, Türk makamları, Başkonsolosluklar ve Türkiye'deki siyasetçiler, ve sosyal çevre şeklinde sınırlanan dış çevre birimleriyle olan ilişkilerinin durumu incelenmiş, buradan elde edilen bulgular mülakatlarda görüşülen sivil toplum temsilcileri ve konuyla ilgili olan akademisyen, medya mensubu, bürokrat vb. kişilerin dile getirdikleri hususlarla açılarak sunulmuştur.

Öncelikle; derneklerin dış çevreleriyle ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalarda (Örn. STGM 2005) karşılaşılan; hedef gruplar ve toplumla ilişkilerde karşılaşılan ilgisizlik, önyargı, diğer sivil toplum kuruluşlarıyla etkin ortaklık ve ağ kurma eksikliği, kuruluşlar arasındaki yıkıcı rekabet, medya araçlarını kullanma yeteneğinde eksiklik, devletle ilişkilerde sorunlar, iletişim kanallarının ve mekanizmalarının yetersizliği gibi sorunlar açısından bulguları genel olarak değerlendirdiğimizde; her ne kadar bu konular araştırmanın kapsamının genişliği nedeniyle derinlemesine incelenmese de; derneklerde bu çerçevede yaşanan bazı sorunlar gözlenmiştir. Örneğin, anket bulgularında bazı derneklerde derneği dışarıdan destekleyen gönüllüler ve bağışçılar açısından yetersiz çalışmalar dikkat çekmiştir. Bu konu öncelikli olarak kuruluşun varlığını sürdürebilmesi ve varoluş amacını yerine getirebilmesi açısından son derece önemlidir. Çünkü dernek için dış dünyadaki en önemli üç yapı, derneğin hedef kitlesi, gönüllüleri ve bağışçılarınıdır (Andreasen-Kotler 2008). Bağışçılar aynî ve nakdî olarak derneğe son derece önemli katkılar sunarken, gönüllüler de hâli hazırda dernek faaliyetlerine katılarak, bazen çalışmalarda görev alarak, misyonlarını paylaştıkları yapıya; zamanlarını, enerji ve güçlerini getirmektedir. Ancak aynı zamanda kendileri, hem geleceğin üyeleri olarak, hem de bağışçıları olarak büyük bir potansiyel taşımaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ise, derneklerin yalnızca %10,42'sinde gönüllülerle ilgili detaylı bir veri tabanı bulunmaktadır. Derneklerin üçte biri ise gönüllülerle ilgili hiçbir kayıt tutmadığını belirtmiştir. Bu kesime yönelik özel çalışmaları olduğunu belirten dernekler, tüm derneklerin yalnızca dörtte birini oluşturmaktadır. Benzer şekilde, derneklerin yalnızca %11,46'sının bağışçılarla ilgili detaylı bir

veri tabanına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum; derneğin, bağışları ve bağışçıları takip etmesi ve onlara yönelik çalışmalar üzerinde planlama yapılabilmesi açısından gerekli olan önemli bir bilgi kaynağının eksikliğidir. Derneklerin nadiren bağışçılara yönelik özel çalışmalar yaptıkları ve ayrıca derneklerin yaklaşık olarak yarısının hiçbir zaman bağışçılarına faaliyet raporlarını göndermedikleri de bulgular arasındadır. Kendisine yönelik özel bir çalışma yapılmayan (örneğin bağışçılar buluşması, derneğin bağışçısı özel olarak ziyaret etmesi, bağışçının özel günlerini ve başarılarını kutlamak vb.), kendisine yıllık faaliyet raporları gönderilmeyen kişilerin/kurumların dernekle olan bağının zamanla zayıflayacağı bir gerçektir. Bu durumun derneğin dışarıdan aldığı desteği ilerleyen dönemlerde kaybetmesine yol açabileceğini göz ardı etmemek gerekir.

Rekabet edilen ya da işbirliği içerisinde bulunan kuruluşlar olarak diğer derneklerle ilişkiler açısından bulgulara bakıldığında ise, derneklerin diğer dernekler tarafından yıkıcı bir rekabete uğramadığı ve derneklerin yarısının son üç yıl içerisinde diğer Türk, Alman, ya da göçmen dernekleriyle işbirliği içerisinde en az bir uzun soluklu ortak proje yürütmüş oldukları bilgisiyle karşılaşılmıştır. Her ne kadar literatürde, Almanya'daki Türk derneklerinin farklı siyasi, etnik, dini ve kültürel özelliklere sahip olması nedeniyle genel olarak birlikte hareket etmelerinin ve ortak bir platformda buluşmalarının çoğunlukla mümkün olmadığını belirten yaklaşımlar olsa da (örn. Dartan 2012, Ögelman 2002), anketten elde edilen bu bulgular bu yaklaşımı sorgular hale getirmektedir. Ancak anket bulgularının aksine, mülakatlarda Dartan ve Ögelman'ın ifade ettikleri hususlara benzer (ortak bir platformda buluşamama vb.) açıklamalar da söz konusudur. Burada, diğer derneklerle ortak hiçbir proje üretmemiş derneklerin de var olduğunu not düşmek gerekir.

Medya açısından anket bulguları incelendiğinde, derneklerin ve faaliyetlerinin Alman medyasında "nadiren", Türk medyasında ise "bazen" haber olarak yer aldığı ifade edildiği görülmüştür. Mülakatlarda ise dernekler ve medya konusu birbirinden farklı perspektiflerde değerlendirilmiştir. Alman medyasına yönelik ifadelerde; dil bariyerinden, Alman medyasında Türklerle ilgili olumsuz hususların öne çıkartılmasına ve Alman medyasının özellikle entegrasyondaki sorumluluğu yeterince üstlenememesine; Alman medyasında yetişmiş Türk medya mensubunun azlığından, derneklerin medya ile ilgili yeterince çaba göstermediğine kadar çeşitli görüşlerle karşılaşılmıştır. Bu makalede görüşleri temsilen seçme alıntılar yapılmış olduğundan medyayla ilgili bölümdeki mülakat alıntılarında görünürlüğü az olsa da; hemen hemen tüm görüşülen kişilerce medya konusunun dernekler üstü bir konumda ve Türk toplumunun genelini ilgilendiren bir perspektiften ele alındığını belirtmek gerekir. Söz konusu görüşlerde, Alman medyasının hem iyi haberlere karşı ilgisizliğine hem de olumsuz içerikli haberleri daha sık olarak yapmasına dair vurgular ön plana çıkmıştır. Bu tespitler, literatürde başka çalışmalarda da görülmektedir. Örneğin, Çelik de (2008) Almanya'daki Türklerle yaptığı mülakatlarda derneğin Alman medyasının ayrımcı üslubunu eleştiren görüşlerle karşılaşmış ve Alman medyasına duyulan güvensizliğe işaret etmiştir. Benzer bir durum, Genel'in (2014) araştırmasında görüştüğü bir Türk ulusal medyasının Avrupa baskısı yazı işleri müdürünün "Avrupa basınında Türklere ve Müslümanlara yönelik karalayıcı ve önyargılı bir bakış açısı hâkim" şeklindeki görüşünde de karşımıza çıkmaktadır. Alman medyası haricinde, Türk medyasına yönelik eleştirilerin de olduğunu, derneğin değerlendirmelerde haber içeriklerinde kalite beklentisinin yer aldığını da ayrıca not düşmek gerekir. Bu konuda hem derneklerin basın mensuplarıyla haberin şekillenmesinde ortak çalışma yürütmesi, hem de basın mensuplarının içerik açısından daha fazla emek harcaması elbet önemlidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, medya konusunun, hem derneklerin medyayla ilişki tesis etmesinde konunun her iki tarafına

düşen görev açısından mikro düzeyde, hem de medyanın sorumluluğu boyutuyla Türk toplumu açısından makro düzeyde ayrıca incelenmesi gereken bir başlık olduğu açıktır.

Derneklerin tüm çevre birimleriyle ilişkilerinin iyilik düzeyine genel olarak bakıldığında, en iyi ilişkilerinin doğal olarak hedef kitlelerle kurulduğu görülmüş, bunları sırasıyla, faaliyette bulunulan bölgedeki Başkonsolosluk/konsolosluk, Alman kurumları, diğer Türk dernekleri ve Türk medyası izlemiştir. Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler, Türkiye'deki kurumlar, Türkiye'deki siyasetçiler ve Türkiye'deki dernekler araştırmada incelenen tüm çevre birimleri içerisinde ilişkilerin iyilik düzeyi açısından son sıralarda yer almış, son ikisinde ise ilişkiler "kötü" olarak nitelendirilmiştir. Türkiye'deki birimler açısından bu sonucun coğrafi uzaklık vb. perspektiflerden bakılarak doğal olduğu söylenebilir, ancak bu sıralama "Bu kesimlerle hiçbir iletişimimiz ve ilişkimiz yoktur, bu yüzden iyi yahut kötü şeklinde bir değerlendirme yapamayız." seçeneğini işaretleyenlerin skorları ayrı tutularak yapılmıştır. Dolayısıyla, coğrafi vb. ileri sürülebilecek gerekçeler bir anlamda bertaraf edilmektedir. O halde, derneklerin bazılarının ilişkilerini neden "kötü" skorladıklarını açıklayacak izleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Burada belirtmek gerekir ki, Türkiye son yıllarda yurtdışında yaşayan Türklere yönelik bazı özel çalışmalar başlatmıştır. Özellikle, yurtdışında yaşayan Türk ve Türk kökenliler için ilk defa "diaspora" tanımı kullanılarak yeni bir politika izlenmeye başlanmış olması ve 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) kanalıyla da yurtdışındaki Türk sivil toplum kuruluşlarının örgütsel kapasitelerinin geliştirilmesinin ve bu kuruluşların Türkiye ile ilişkilerinin güçlendirilmesinin hedeflenmesi (Bknz: Aydın 2016; YTB ty2) önemli gelişmelerdendir. Bu gelişmelere rağmen, araştırmada Türkiye'deki kurumlar, siyasetçiler ve derneklerle ilişkilerin iyilik düzeyinin diğer çevre birimlerine nazaran daha düşük çıkmış olmasının Türkiye ve YTB gibi ilgili kurumları açısından üzerinde durulması gereken bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularında ayrıca, derneklerin yarısından azının Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle "İyi" ve "Çok iyi" düzeyde ilişkisinin olduğu da görülmektedir. Derneklerin Almanya'daki Türk kökenli siyasetçilerle ilişkilerini yine çoğu çevre birimine nazaran düşük skorlamış olmalarının da yine konunun her iki tarafı açısından ayrıca araştırılması gerektiği düşünülmektedir. İlave bir açıklama olarak, bu araştırmanın saha uygulamasının hemen ardından Alman meclisinden (sözde) Ermeni Soykırım tasarısının geçmiş olması ve meclisteki 11 Türk kökenli politikacının tasarının meclisten geçmesi yönünde oy kullanmış olmasının Türk toplumu ve dernekleri ile Türk kökenli politikacılar arasındaki mesafeyi biraz daha artırdığı söylenebilir⁹. Bu örnekte de görüldüğü üzere Türkiye-Almanya arasındaki karşılıklı gündemlerin Türk toplumuna ve derneklerine yansımaları olduğu açıktır.

Derneklerin desteklenme açısından Alman devleti mi yoksa Türk devleti mi yönelimli olduğu da önemli bir stratejik konudur. Bulgularda, derneklerin neredeyse yarısının Alman makamlarından, beşte birinin ise Türk makamlarından en az bir kez proje desteği aldığı görülmektedir. Burada "Kaç başvuru yapıldı ve başvuruların kaç olumlu sonuçlandı?" gibi detay konulara girilemediği için Türk makamlarından daha az proje desteği alınmış olmasının altında Türk makamlarına çok fazla başvuru yapılmadığı durumu mu yatmaktadır, bu net değildir. Aynı zamanda, derneğin faaliyette bulunduğu bölgede yahut eyalette ulaşabileceği ve proje desteği alabileceği birbirinden farklı Alman kurumlarının söz konusu olduğunu, ancak Türk makamlarının ulaşılabilir proje destek kanallarının daha sınırlı olduğunu da bu konuda dikkate

⁹ Bknz. Süddeutsche Zeitung'un 13.06.2017 tarihli "Islamverband Ditib kritisiert türkeistämmige Abgeordnete" ("İslam birliği DİTİB Türk kökenli milletvekillerini eleştiriyor") başlıklı haberi, Link: <http://www.sueddeutsche.de/politik/armenier-resolution-islamverband-ditib-kritisiert-tuerkeistaemmige-abgeordnete-1.3031017>, Erişim 06.09.2017

almak gerekir. Alman makamlarından daha fazla proje desteği almış olmayı belki kısmen açıklayabilecek araştırma bulgusu, derneklerin yarıdan fazlasının, faaliyetlerinde daha çok Alman devleti ve kurumlarının desteğine ihtiyaç duymasını belirtmelerine karşılık, derneklerin yaklaşık üçte birinin Türk devleti ve kurumlarının desteğine ihtiyaçlarının olduğunu belirtmiş olmalarıdır. Bu tam bir izahat sunmasa da, en azından derneklerin yönelimini göstermesi açısından anlamlıdır. Bu konuda, derneklerin yarısının hiçbir proje desteği almamış olmasını da unutmamak gerekir.

Derneklerin dış çevreyle ilişkilerini genel anlamda başarılı çıktılara çevirebilip çeviremediğine baktığımızda; öncelikle anket katılımcılarının, ortalama olarak derneklerinin yörelerinde olumlu bir imajı olduğunu ve Türk ve Alman çevrelerinden bir önyargı ile karşılaşmadıklarını belirttiklerini ifade etmek gerekir. Derneklerin aynı zamanda, hem Alman makamlarıyla hem Türk makamlarıyla sorun ve isteklerini konuşulabildiği de görülmektedir. Ancak anket bulguları bir yana mülakatlarda, Alman ve Türk makamlarıyla ilişkiler açısından paylaşılan görüşlerin, yer yer kritiklerin dikkatle incelenmesinde fayda vardır. Anket bulgularında dikkat çekici bir husus ise, cevaplayıcıların, (ortalama itibarıyla) derneklerinin yörelerindeki karar mekanizmalarını etkileyebilecek güçte olduğunu belirtmeleri olmuştur. Keck ve Sikkink (1998) sivil toplumun başarı ölçütünü, kaynakları ve toplumun fikirlerini mobilize etmek suretiyle ulusal ve uluslararası düzeydeki politikaları etkileme olarak tanımlamaktadır. Bu tanımı, derneklerin kendilerini karar mekanizmalarını etkileyebilecek güçte bir dernek olarak görmesine dair ilgili anket bulgusuyla birleştirdiğimizde; "Türk derneklerinin "başarılı" olduğunu söyleyebilir miyiz?" sorusuyla karşılaşabiliriz. Bu soruya yanıt vermek, yalnızca bu bulguyla ve bu araştırmanın diğer bulgularıyla oldukça zordur. Bu zorluk hem bu kuruluşların hem de genel olarak sivil toplum konusunun dinamizminden ve çok boyutluluğundan kaynaklanmakta ve ilişkilerin tam olarak hangi başarılı çıktılar doğurduğunu görebilmek adına daha özel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Tek bir derneğe ya da sadece aynı alanda faaliyette bulunan derneklere odaklanarak, ya da tek bir faaliyet incelemesi üzerinden başarı durumunu tespit edebilmek elbette daha kolaydır. Ancak bu çalışmada hem faaliyet alanı itibarıyla hem de büyüklük olarak birbirinden farklı dernekler örneğinin içerisinde yer aldığından başarının tespiti zorlaşmaktadır. Literatürde Türk derneklerinin *politika* anlamında arzu edilen başarılı çıktılara ulaşamadıklarını ifade eden çalışmalarla karşılaşıldığını da ilaveten belirtmekte fayda vardır (Örn. Öner 2014; Ögelman-Money vd. 2002). Yine de EK 1'de sunulan ve cevaplayıcıların kendi perspektiflerinden derneklerinde başarılı buldukları faaliyetlere dair verdikleri örneklerin bu konuda ilgili çevrelere bir fikir verebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın konuyu bütünlediği düşünülen ilave bulgularına bakıldığında ise, öncelikle derneklerin yaklaşık üçte birinin bir web sayfasının bulunmadığı, düzenli güncellenen bir web sitesine sahip olan derneklerin, araştırmaya katılan tüm derneklerin dörtte birinden az olduğu görülmüştür. Araştırmacının araştırma sürecinde ulaşmaya çalıştığı derneklerin bir çoğunun internet üzerinde bir "varlık" göstermediğini de ifade etmek gerekir. Derneklerin güncel ve düzenli bir web sitesinin olmasının özellikle kurumsal anlamda ve dış dünyayla iletişim açısından son derece önemli olduğu bir gerçektir. Derneklerin fikirlerini, çalışmalarını, ekiplerini, duyurularını, hatta bağışlar için hesap bilgilerinin vb. paylaştıkları bir ortam olarak web siteleri bir anlamda derneğin "kendi evi"dir ve bu kuruluşun imajını dahi etkileyebilmektedir. Güncel Facebook sayfası sahipliğine gelince, bu durum araştırmaya katılan dernekler arasında web sitesi sahipliğine nazaran daha yüksek çıkmıştır. Sosyal, aktif ve etkileşimli bu platformla ilgili bu sonuç, derneklerin üyeleriyle, hedef kitleleriyle ve ilgili diğer

kesimlerle iletişimlerinin canlılığı açısından olumlu görülmektedir. Yine ilave bulgularda, yönetimlerin toplantılarda sıklıkla ilgilendiği ilk üç temanın, -“*dernek faaliyetleri*”, “*derneğin finansal durumu*” ve “*üyelerle ilgili konular*” şeklinde iç-çevre unsurları çerçevesinde olduğu görülmüştür. Dış dünyaya dair olan “*faaliyette bulunulan bölgede karşılaşılan sorunlar*”, “*Almanya’daki güncel gelişmeler*”, “*diğer derneklerle ilgili konular*” ve “*Türkiye’deki güncel gelişmeler*” derneklerde iç mevzulara nazaran daha az gündem oluşturmaktadır. İlave bulgular arasında yer alan ve dernekte öncelikli olarak ele alınması gereken konuların neler olduğuna dair cevaplayıcıların sundukları yanıtlar incelendiğinde ise, her ne kadar diğer seçeneklerin bazıları da dış dünyayla ilişkileri kapsasa da, açıkça ve doğrudan ifade edilmiş olan “*Dış dünyayla ilişkileri geliştirme*” seçeneğinin diğer şıklara göre daha az işaretlenmiş olduğunun altını çizmek gerekir. Derneklerin EK 2’de topluca verilen 13 çevre birimi içerisinde yalnızca üç tanesini ortalama 4-iyi düzeyinin üzerinde, geriye kalan 10 çevre birimini bu düzeyin altında skorlamış olması, açıkçası dış dünyayla ilişkilerin güçlendirilmesi yönünde derneklerde bir çabanın olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Mülakatlarda değinilen birçok konu da bu ihtiyaca doğrudan işaret etmektedir. Anketteki bazı bulgular da, özellikle örneğin makamlarla sorunlarını konuşmadığını dile getiren, diğer derneklerle hiç ortak proje yapmamış, yıkıcı rekabete maruz kaldığını düşünen, medyayla ilişkiler tesis edememiş dernekler açısından, bu konunun önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, öncelikle Almanya’daki Türk toplumu için, yalnızca kendi sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi değil, birçok açıdan Türk derneklerinin önemli bir potansiyelinin bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu potansiyelin, ancak hem Alman hem de Türk dış çevre aktörleriyle oluşturulmuş kuvvetli bağlar ve iyi ilişkiler ile olumlu neticelere çevrilebileceği söylenebilir. Bunun için ise, derneklerin dış çevresini iyi analiz ederek adım atması gerekmektedir. Bryson (2011), kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda stratejik planlama konusunu ele aldığı kitabında, bir organizasyonu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecek ilgili dış çevre birimlerinin ele alınması ve incelenmesi gerektiğini ve bunun özellikle dış çevrede oluşan fırsatlar ya da olası zorlukları görmek açısından önemli olduğunu ifade etmektedir. Burada konunun bir diğer yönü de, dış dünyanın bu kuruluşlardan ne beklediği ile ilgilidir. Andreason ve Kotler (2008), kâr amacı gütmeyen kuruluşların dış çevre içerisindeki birden fazla unsurun ihtiyaç ve beklentilerini dengelemek, yerine ve ihtiyaca göre de bazen birine diğerlerine nazaran daha fazla öncelik vermek zorunda olduğunu dile getirmektedir. Özellikle dış çevre unsurlarının (örn. hedef kitlelerin, kuruluşa destek veren kesimlerin vb.) bu kuruluşlara dair beklentileri karşılanamazsa (örn. dernek beklenen performansı sergilemezse) bu durumda bu unsurların verdikleri destekleri geri çekecekleri çeşitli kaynaklarda dile getirilmektedir (Bknz. Epstein-Coates vd. 2005). Yani çift boyutlu şekilde; birincisi dış dünyadaki olumlu ya da olumsuz gelişmeler, ikincisi de dış dünyanın dernekten beklentileri itibarıyla dış çevre unsurları, dernekler açısından izlenmesi, incelenmesi ve önemle üzerinde durması gereken birimlerdir. Bu doğrultuda, bu çalışmada, bir yandan dış dünyayla ilişkiler açısından bazı derneklerde iyileştirmelerin gerekli olduğu alanlar; öte yandan konunun dış dünyaya düşen boyutunda da olumlu yönde çabaların ya da değişimin olması gerektiğine dair bulgularla karşılaşılmıştır. Özellikle mülakatlarda dile getirilen hususlar itibarıyla, derneklerin de dış dünyadan beklentileri olduğu açıkça görülmüştür.

Unutmamak gerekir ki, karşılıklı ilişkiler ağında, dış dünyadaki unsurlardan bir kısmı kuruluş açısından yönetilebilir iken, bir kısmı ise değiştirilemeyen gerçekler arasındadır. Derneklerin kendisine düşen sorumluluk itibarıyla, eksikliklerini giderme yönünde çaba göstermesi şüphesiz ki önceliklidir. Ancak, bu kuruluşlar her iki ülke (ve toplumları) açısından önemli bir konumda bulunduğundan ve huzurlu bir Türk toplumu her iki ülke açısından nihai

olarak bir kazanım olduğundan, hem derneklerin araştırmada ortaya konan hususlar açısından eksikliklerinin tamamlanmasında, hem de beklentilerinin karşılanmasında, hem Türk hem Alman ilgili tüm kesimlerin sorumluluğunun olduğunu da not düşmek gerekir.

Açıklamalar

Bu çalışma, dernekleri *iç çevre faktörleri* ve *dış çevre aktörleri* açısından inceleyen bir araştırma projesinin bulgularından dış çevreye dair olanlarının ilk sonuçlarını içermektedir. Araştırmanın, bu çalışmada yer verilmeyen iç çevre boyutunda; dernek varlıkları, derneklerin finansal yapıları, gelir kaynakları, gider kalemleri, dernekte misyon, hedef, planlamaların varlığı, hedef pazar seçim stratejileri, üyelere yönelik çalışmalar vb. çeşitli konuların kapsam içinde olduğunu ifade etmek gerekir. Dolayısıyla bu çalışmanın içeriğine, devam eden bir araştırma sürecinin kısmî bulguları olarak yaklaşılması daha doğru olacaktır. Söz konusu araştırma projesinin halen devam etmekte olan analizlerinde iç ve dış çevreye dair tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, hem daha geniş bir görünüm elde edilebilecek hem de derneklere dair daha özellikli bilgilere erişilebileceğinden, araştırmanın bulguları sonuç itibarıyla daha bütüncül olarak tartışılabilecektir. Bu makalede ise, *Sonuç* bölümünde, araştırmada ulaşılan birinci basamak bulguları bazı tespit ve değerlendirmelerle birlikte sunulmuştur. Ayrıca, literatürdeki ilgili boşluğu doldurmak ve Türk derneklerine dair geniş kapsamda bir genel görünüm elde edebilmek amacıyla yürütülen bu çalışmada, belli bir kurama bağlı kalınarak herhangi bir açıklayıcılık ya da nedensellik incelemesi yapılmamış olduğunu, bulguların yalnızca tanımlayıcı (*descriptive*) istatistiklerle sunulduğunu ve konuyla ilgili sosyal bilimlerin farklı alanlarında çalışan araştırmacıların kaynak olarak değerlendirebileceği bir temel çalışmanın -araştırmanın imkanları çerçevesinde- ortaya konmasına gayret gösterildiğini belirtmek gerekir. Çalışmanın bulguları, çeşitli kısıtlar nedeniyle araştırma ihtimalli örnekleme yoluyla yapılamadığı için, ne Almanya'daki ne de Bavyera eyaletindeki tüm Türk dernekleri için genellenemez.

Araştırma yöntemi kısmında değinildiği üzere, özellikle anket uygulaması açısından, hem çalışmanın kapsamının genişliği hem de saha araştırmasının ön çalışmalarında konunun ve derneklerin konumlarının hassasiyeti nedeniyle özellikle dernek temsilcilerinin dile getirdikleri çeşitli kaygılar sebebiyle, daha rahat ve sağlıklı katılımların sağlanması ve -varsayımsal olarak- doğru bilgilerin edinilebilmesi adına bazı soruların ankette çıkarılmak durumunda kalındığını da eklemek gerekir. Bu sebeple, anket uygulamasının yanında mülakatlardan elde edilen bilgilerin bir arada sunulmasıyla, en azından incelenen altbaşlıklarla konunun bazı tamamlayıcı boyutlarının görülebilir olmasına azami özen gösterilmiştir.

Son olarak, bu çalışmanın 2016 yılında saha araştırması kısmının yapıldıktan sonra oluşan son dönem Almanya-Türkiye gündeminin ve her iki ülke açısından karşılıklı olarak yaşanan sorunların; Türk ve Alman toplumlarına, kurumlarına ve derneklerine hissedilir bir şekilde yansıtıldığı söylenilebilir. Dolayısıyla böyle bir araştırma şimdi yapılırsa sonuçlarda bazı farklılıklar görülebilecektir. Fakat, en azından bu araştırma bulgularının sıcak gündemlerin oluşturduğu konjonktürel bir dalgalanmanın etkisinden kısmen arındırılmış olduğu varsayılabilir. Ancak elbette hızla değişen gündemler itibarıyla, Türk dernekleri konusunda her açıdan izleyen yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Hatta belirli periyotlarla gerçekleştirilecek araştırmalar, durumun seyri açısından ilgili tüm taraflara oldukça kıymetli bilgiler sunabilecektir.

Teşekkür

Araştırma projesinin farklı süreçlerinde bu çalışmaya destekler sunan başta T.C. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı olmak üzere, Almanya'daki çatı örgütlere, Nürnberg'in eski ve yeni başkonsoloslarına, hem akademik olarak hem de Türk derneklerine ilişkin sahadaki pratik birikimiyle çalışmaya değerli katkılarda bulunan Erlangen-Nürnberg Üniversitesi'nden Prof. Dr. Şefik Alp Bahadır'a, akademik camiadan görüş alışverişinde bulunduğum tüm hocalarıma ve son olarak Almanya'daki Türk sivil toplum hayatı içerisinde olup mülakatlara katılan ve tecrübelerini bu çalışmaya aktaran herkese ve özellikle ankete katılan 96 derneğin temsilcilerine teşekkürü bir borç bilirim.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Yusuf (2011), *Yeni Vatanda Dini ve İdeolojik Yapılanma: Almanya'daki Türk Kuruluşları*, İstanbul: Şehir Yayınları.
- AMELINA, Anna - FAIST Thomas (2008), "Turkish Migrant Associations in Germany: Between Integration Pressure and Transnational Linkages", *Revue européenne des migrations internationales*, 24(2): 91-120.
- ANDREASEN, Alan R. - KOTLER Philip (2008), *Strategic Marketing for Nonprofit Organizations*, Upper Saddle River, NJ: Pearson, 7. bs.
- ANHEIER, Helmut (2004) *Civil Society: Measurement, Evaluation, Policy*, London: Earthscan.
- ATILGAN, Canan (1999), "Türkische politische Organisationen in der Bundesrepublik Deutschland, kommunalpolitik", Konrad Adenauer Stiftung, Erişim Tarihi: 24.03.2017, http://www.kas.de/wf/doc/kas_3521-544-1-30.pdf?070110192608
- AYDIN, Yaşar (2014), "The new Turkish diaspora policy: its aims, their limits and the challenges for associations of people of Turkish origin and decision-makers in Germany", Stiftung Wissenschaft und Politik, Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Berlin, Erişim Tarihi: 15.01.2017, http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/41070/ssoar-2014-aydin-The_new_Turkish_diaspora_policy.pdf?sequence=1
- AYDIN, Yaşar (2016), "The Germany-Turkey Migration Corridor: Refitting Policies for a Transnational Age", Washington, DC:Migration Policy Institute, Erişim Tarihi: 03.09.2017, http://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/TCM_Emigration-Germany-FINAL.pdf
- BMFI Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration (2011), "Migranten(dach)organisationen in Deutschland", Erişim tarihi: 12.02.2017, <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Anlagen/IB/2012-04-25-migrantenorganisationen-in-deutschland.pdf?blob=publicationFile>
- BRYSON, John M. (2011), *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement*, John Wiley & Sons: New York, 4.bs.
- CETİNKAYA, Handan (2000), "Türkische Selbstorganisationen in Deutschland: neuer Pragmatismus nach der ideologischen Selbstzerfleischung", (Ed. Thränhardt D., Hunger U.), *Einwanderer-Netzwerke und ihre Integrationsqualität in Deutschland und Israel*, Münster: Lit Verlag.
- CİCİOĞLU, Filiz (2012), "Türk Dış Politikası ve Sivil Toplum Kuruluşları: Türkiye'nin Balkanlar ve Türk Dünyasına Yönelik Politikası Üzerinden Bir Değerlendirme", *Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1): 75-88.
- COSKUN, Nurcin (2007), *Importance of Ethical Public Relations in Non-profit Organisations*, Master Thesis, Auckland University of Technology, Erişim Tarihi: 26.04.2017 <http://aut.researchgateway.ac.nz/bitstream/handle/10292/406/CoskunN.pdf?sequence=4>
- Çelik, Celaleddin (2008), Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din, *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 105-142.
- DARTAN, Muzaffer (2012), "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Almanya'daki Türk Lobi Gücünün Rolü", *Marmara Journal of European Studies*, No: 2: 141-161.
- DESTATIS, Statistisches Bundesamt (2015), "Bevölkerung und Erwerbstätigkeit: Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2014", 1(2.2), Erişim tarihi: 06.01.2017, <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Migrationshintergrund2010220147004.pdf?blob=publicationFile>
- DYER, Sam - vd. (2002), "Managing public relations in nonprofit organizations", *Public Relations Quarterly; Rhinebeck*, 47(4): 13-17.
- EPSTEIN, Paul D. - vd. (2005), *Results that Matter: Improving Communities by Engaging Citizens, Measuring Performance, and Getting Things Done*, 1. Edition, Jossey-Bass: San Francisco
- FEINGLASS, Art (2005), *The public relations handbook for nonprofits: a comprehensive and practical guide*, San Francisco: Jossey-Bass.
- FROGNER, Eli (1985), "On Ethnic Sport Among Turkish Migrants in the Federal Republic of

- Germany", *International Review for the Sociology of Sport*, 20(1-2): 75-86.
- GENEL, Mehmet Gökhan (2014), "Almanya'daki Türk Medyasının Yeni Medyaya Entegrasyon Biçimleri", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2): 653-671.
- HALM, Dirk – SAUER, Martina (2007), *Bürgerschaftliches Engagement von Türkinnen und Türken in Deutschland*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- HALM, Dirk – SAUER, Martina (2004), "Freiwilliges Engagement von Türkinnen und Türken in Deutschland", *Zeitschrift für Ausländerrecht und Ausländerpolitik*, H(11-12): 416-424.
- HUHN, Daniel – METZGER, Stefan (2013), "Ethnizität, Identität und Sport. Das Selbstverständnis von Fußballvereinen mit Türkeibezug im Ruhrgebiet und in Berlin", (Ed. Schultze G., Thränhardt D.), *Migrantenorganisationen. Engagement, Transnationalität und Integration*, Bonn: FES, 55-64.
- HUHN, Daniel – vd. (2014), "Gründungsmotive türkisch geprägter Fußballvereine" (Ed. Hunger U., Pioch R., Rother S.), *Migrations- und Integrationspolitik im europäischen Vergleich*, Berlin: Lit Verlag.
- HUNGER, Uwe (2005) "Ausländervereine in Deutschland. Eine Gesamterfassung auf der Basis des Bundesausländervereinsregisters", (Ed. Weiss K., Thränhardt D.), *SelbstHilfe. Wie Migranten Netzwerke knüpfen und soziales Kapital schaffen*, Freiburg: Lambertus, 221-244.
- KECK, Margaret E. - SIKKINK, Kathryn (1998), *Activists Beyond Borders, Advocacy Networks in International Politics*, Ithaca: Cornell University Press.
- KLEINDIENST-CACHAY, Christa (2005), "Kann Sport die Integration türkischmuslimischer Mädchen in die Gesellschaft fördern?", (Ed. Deutscher Sportbund): *Diskussionforum „Integration von Mädchen und Frauen mit Migrationshintergrund im und durch den Sport*, Frankfurt am Main: Eigendruck, 25-56.
- KLÖCKNER, Jennifer (2015), *Freiwillige Arbeit in gemeinnützigen Vereinen. Eine vergleichende Studie von Wohlfahrts- und Migrantenorganisationen*, Wiesbaden: Springer VS.
- KOCABAŞ, Fatma (2008), "Küreselleşme Bağlamında Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Güçlendirilmesinde İnternetin Önemi", *Kamu-İş*, 10(2): 173-195.
- KOÇ, Ali (2012), *Yurtdışında Yaşayan Türk Diasporasının Lobicilik Potansiyeli: Avustralya Örneği*, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- KÜÇÜKHÜSEYİN, Şevket (2002), "Türkische politische Organisationen in Deutschland", *Zukunftsforum Politik, Broschürenreihe Nr. 45*, Konrad-Adenauer-Stiftung, Sankt Augustin, Erişim tarihi: 12.03.2017, http://www.kas.de/wf/doc/kas_855-1522-1-30.pdf?070110192650
- LECY, Jesse – vd. (2012), "Non-Governmental and Not-for-Profit Organizational Effectiveness: A Structured Literature Review", *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23(2): 434-457.
- LEMMEN, Thomas (2000), *Islamische Organisationen in Deutschland*, Bonn: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- MEYER, Conny (2006), *Die Transnationalität türkischer Migrantenorganisationen*, München: GRIN Verlag.
- ÖGELMAN, Nedim - vd. (2002), "Immigrant cohesion and political access in influencing foreign policy", *SAIS Review*, 22(2): 145-165.
- ÖNER, Selcen (2014), "Turkish community in germany and the role of turkish community organisations", *European Scientific Journal*, 10(29): 72-88.
- ÖNER, Selcen (2015), "The role of Turkish community organisations in Berlin: Their role in Turkey-Germany and Turkey-European Union relations", (Ed. Sirkeci İ., Elçin D., Şeker G.), *Politics and Law in Turkish Migration*, London: Transnational Press London, 155-169.
- ÖNSOY, Murat (2011), "Bir Varoluş Mücadelesi: Glasnost'tan Günümüze Azerbaycan Sivil Toplum Kuruluşları", *Oaka*, 6(11): 90-110.
- ÖZCAN, Ertekin (1989), *Türkische Immigrantenorganisationen in der Bundesrepublik Deutschland: die Entwicklung politischer Organisationen und politischer Orientierung unter türkischen Arbeitsimmigranten in der Bundesrepublik Deutschland und Berlin West*, Berlin: Hitit.
- ÖZDEMİR, Gürbüz (2011), "Katılımcı Demokrasinin Öznesi STK'ların Sahip Olması Gereken Nitelikler", 9. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Tebliğleri*, C.1, İstanbul.
- SEZGİN, Zeynep (2008), "Turkish Migrants' Organizations: Promoting Tolerance toward the

- Diversity of Turkish Migrants in Germany”, *International Journal of Sociology*, 38(2): 78-95.
- SMITH, Ronald D. (2013), *Strategic Planning for Public Relations*, Newyork: Routledge, 4. bs.
- STAHL, Silvester (2013), “Türkische Sportvereine in Deutschland als Kristallisationspunkte transnationaler Netzwerke und Identitäten”, (Ed. Pusch B.), *Transnationale Migration am Beispiel Deutschland und Türkei*. Wiesbaden: Springer VS, 215-233.
- STGM Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (2005), “Haritalama Çalışması, Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlılıklar”, Araştırma Raporu, Erişim tarihi: 21.03.2017, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/s/t/stgm-haritalama-calismasi-yada-ekim2005.pdf>
- TAM Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı (2005) “Freiwilliges Engagement von Türkinnen und Türken in Deutschland”, Projekt der Stiftung Zentrum für Türkeistudien im Auftrag des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, Erişim tarihi: 06.02.2017, <http://www.ufuq.de/wp-content/uploads/2005/03/gesamtdownload.property=pdf.bereich=engagementtuerkisch.sprache=de.rwb=true.pdf>
- TGMN Türkische Gemeinde in der Metropol Region Nürnberg (2009) “TGMN auf der Weltkonferenz der Vereinten Nationen gegen Rassismus und Fremdenfeindlichkeit”, Erişim tarihi:18.01.2017, <http://www.tgmn.de/index.php?module=Pagesetter&func=viewpub&tid=27&pid=31>
- THRÄNHARDT, Dietrich (2013), “Migrantenorganisationen. Engagement, Transnationalität und Integration”, (Ed. Schultze G., Thränhardt D.), *Migrantenorganisationen. Engagement, Transnationalität und Integration*, Bonn: FES.
- VERMEULEN, Floris (2006), *The Immigrant Organising Process: Turkish Organisations in Amsterdam and Berlin and Surinamese Organisations in Amsterdam, 1960-2000*, IMISCOE Dissertations, Amsterdam University Press.
- YILMAZ, Kadir Kürşat (2013), "Devletlerin Dış Politika Oluşturma ve Uygulamalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü", *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 36,(Mayıs – Haziran): 1-14.
- YTB T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (ty1), Almanya Ülke Detay, Erişim tarihi: 07.01.2017, https://www.ytb.gov.tr/ulke_detay.php?detay=1
- YTB T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (ty2), Sivil Toplum Destekleri, Erişim tarihi: 03.09.2017, https://www.ytb.gov.tr/sivil_toplum_destekleri.php
- YURDAKUL, Gökçe (2006), “State, Political Parties and Immigrant Elites: Turkish Immigrant Associations in Berlin”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(3): 435-453.
- YURDAKUL, Gökçe (2009), *From Guest Workers into Muslims: The Transformation of Turkish Immigrant Associations in Germany*, Newcastle: Cambridge Scholars.
- YÜKLEYEN, Ahmet - YURDAKUL, Gökçe (2011), “Islamic Activism and Immigrant Integration: Turkish Organizations in Germany”, *Immigrants & Minorities: Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora*, 29(1): 64-85.
- ZiviZ (2012), “Zivilgesellschaft Verstehen, Zivilgesellschaft in Zahlen”, Erişim tarihi: 07.01.2017, http://www.ziviz.info/fileadmin/download/ziviz_survey2012.pdf.

EKLER

Ek 1: Derneklerin Kendilerini Başarılı Buldukları Çalışmalar

Açıklama: Açık uçlu yöneltilen soruya cevaplayıcıların yanıtları, birbirinden virgül ile ayrılarak olduğu gibi tabloya alınmıştır. Bazı cevaplayıcılar spesifik faaliyet örneği vermeyi tercih ederken, bazıları genel olarak cevap vermek yoluna gitmiştir. Dolayısıyla verilen örneklerin bir kısmının içeriği belli değildir. Örneğin sadece “sempozyum” olarak verilen cevapta, sempozyumun hangi alanda yapıldığı meçhul kalmıştır. Araştırmacı her ne kadar cevapları gruplandırırsa da, kategoriler arası geçişkenlikler söz konusudur. Örneğin, eğitim alanında yer alan bir cevap aynı zamanda gençlik başlığında da değerlendirilebilir. Aynı şekilde “kadınların dini ve kültürel eğitimi” kadın çalışmalarında da, dini çalışmalarda da yer alabilir. Tablo değerlendirilirken, bu durumun göz önünde bulundurulmasında fayda vardır.

Tablo 26: Derneklerin Kendilerini Başarılı Buldukları Çalışmalar

Alan	Örnekler
Dini	Yeni Cami yapımı, Dinler Arası Diyalogla ilgili her türlü çalışmalar (örn. Dinlerarası çalışma konseyi, Müslümanlar için kilise ve sinagog gezileri, Müslüman olmayanlar için camii gezisi), Müslüman toplumu aynı çatı altında toplamak, Dini bilgi yarışması Almanya ikinciliği, Büyük dini programlara katılım, Kutlu doğum haftası programlarının organizasyonu, Almanca İslam dersi, Açık alanda, ‘çarşının göbeğinde’ Ezan okunması, Düzenli olarak iki yıldan beri haftada bir veya iki kere müslüman mahkumları hapisanede ziyaret
Eğitim	Türkçe dilinin Bavyera liselerinde okutulmasını sağlamak, Yüzlerce veliye Bavyera eğitim sistemini anlatıp, onların da çocuklarına destek olmalarını sağlamak, Veli birlikleri çalışmaları, Veliler birliği olarak eyalet birinciliği, StudyDay, Özel eğitim kampları, Gençleri üniversiteye kazandırmak, 100’un üzerinde Türk öğrencinin üniversiteye girmelerinde yardım, Dernek üyesi gençlerden 22 tanesinin Türkiye üzerinden Üniversiteye girmeyi başarmış olması, Üniversiteli gençlerin, para talep etmeden diğer öğrencilere ders vermesinin organize edilmesi
Çocuk, Kadın, Aile	Aile toplantıları ve çocuk eğitimi, Çocuklara Almanca kursu, Çocuk tiyatro ve folklor çalışmaları, Aile eğitim seminerleri, Jugendamt tarafından ailelerinden alınan çocukları ailelerine geri kavuşturma ve aileye uzun zaman eşlik edip çocuğun gelişimini takip, Almanya’da ilk defa gençlik dairesinin himayesinde olup yurtlarda kalan Türk kökenli ve Türk kökenli olmayıp müslüman olan çocuklarla bayram eğlencesinin tertibi, Kadın çalışmaları, Kadın güçlendirme projeleri, Kadınların dini ve kültürel eğitimi
Gençler	Ailesi ile problem yaşamış gençleri ailelerine kavuşturmak, Gençlik kollarının çeşitli faaliyetleri, Gençlik Turnuvaları, Gençlik ve eğitim temaları, Gençlik projeleri, Gençlerin dini ve kültürel anlamda eğitimi, Bavyera çapında ortak bir gençlik tüzüğü oluşturmak ve eyalet gençlik birliğini kurmak, Gençlerle kaynaşma programı

Sosyal Hizmetler, Yardım, Bağış, Danışmanlık	Başkonsolosluluklarda engellilere yönelik düzenlemelerin ve çalışmaların başlatıcısı olmak, Yaşlılara günlük rehabilite ortamları, Huzur evlerinde kalan kimsesiz yaşlılara manevi danışmanlık, Engellilere yönelik konularda farkındalık yaratan tüm çalışmalarımız, Mültecilere yardım çalışmaları, Düzenlediğimiz kermesler, Çeşitli yardım faaliyetleri, Maddi yönde durumu kötü olan kişilere bağışlar ile uluslararası alanda kurumlara bağışlar, Türkiye'de birden fazla köy ve beldelere sağlık alanında üzerinde çalışma yapılabilecek aletler bağışlama, Türkiye'deki okullara bağışlar, Zor durumda kalan vatandaşlara ücretsiz hukuki danışmanlık hizmeti, Türklerin dil sorunlarına, kurumlardaki işlerine vs. yardım etmiş olmak, Soma'ya yardım, Antalya'ya tramvay bağışı, Belediyeye mülteciler hakkında danışmanlık
Kültürlerarası dostluk-uyum	Nürnberg Buluşmaları projesi, Uyum/entegrasyon çalışmaları, Süreklilik kazanan "Türk Alman Kültür Haftaları", Alman'larla ortak projeler yapmak, Kermesi Festival düzeyine taşımak, Yöredeki birinci nesil Türk işçilerin Alman toplumuna entegrasyonu, Her sene yapılan Stadtfest und Blumenfest, Almanlar ile geliştirilen ilişkiler
Kültür, Edebiyat, Sanat	Tiyatro alanındaki tüm çalışmalarımız, Fikir ve Edebiyat Dergisini çıkartmak (Pusula), Kitap okuma etkinlikleri, Türkçe münazara organizasyonu, Türk Halk Müziği Konserleri (Koro halinde), Hem Alman hem Türk toplumuna yönelik senede 5-6 kere Osmanlı Kıyafetler Defilesi, Dernekte çeşitli konferanslar düzenlemek, Sempozyum
İş-Ekonomi	Her yıl düzenli olarak yapılan Türk-Alman Ekonomi Günleri, Üyeleri fuarlara göndermek (kurumlar karşılıyor destek oluyor), Avrupa genişletilmiş istişare toplantılarına katılmak ve işbirliği imkanları oluşturmak, Türk ve Alman iş adamları arasında bilgi alışverişine zemin oluşturmak
Politik	Seçim çalışmaları, Politik tartışma akşamları düzenlemek, Almanya'daki Türklere karşı nefret suçlarını raporlayarak AGİT'in yıllık nefret suçları raporlarında yayınlamak
Sağlık	Tıp kongreleri, Hastalara bilgi toplantıları, Sağlık Konferansı
Spor	Takımın şampiyonlukları (futbol), Rahmetli Dr. Ahmet Sadık Turnuvası (futbol), Avrupa birinciliği, Baviera'nın ilk Türk Kız Futbol Takımını kurmak, Olimpiyat Şampiyonu, 5 Dünya şampiyonu ve çok sayıda Avrupa şampiyonlarını yetiştirmek (Taekwando), Deplasman Organizeleri (Futbol)
Dernekle İlgili Konular	Mevcut gayrimenkulün alınması, Üye sayısını 2 katına çıkartmak, Cemevinin mülkiyet olarak alınması, Derneğe gençleri kazanmak, 500 üye katılımı ile başarılı cemiyetlere Hizmet Ödülleri Töreni, Hizmetiçi eğitimlerin organizasyonu, Yardım Kampanyası ile Caminin borcunu kapatmış olmak, Kendi dernek binamıza kavuşma, Üyelerle aylık kahvaltılar
Diğer	Başarıyla organize edilen 23 Nisan, 19 Mayıs vb. kutlamalar, Türklerin vatan hasreti ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak, Yıllık düzenlenen doktorlar balosu

Kaynak: Yazarın Araştırması

EK 2: Derneklerin Tüm Çevre Aktörleriyle İlişkilerinin Toplu Olarak Görünümü

Tablo 27: Derneklerin Tüm Kesimlerle İlişkilerinin Ortalama Değerlerinin Azalan Sıralaması

Dış çevre birimi	İlişki Düzeyleri* n (%)					Toplam		$\bar{x}$
	1	2	3	4	5	N	%	
Hedef Kitleler	1 (1,22)	0	14 (17,07)	40 (48,78)	27 (32,93)	82	100	4,12
Başkonsolosluk	6 (7,50)	2 (2,50)	8 (10,00)	26 (32,50)	38 (47,50)	80	100	4,10
Alman kurumları	2 (2,50)	3 (3,75)	14 (17,50)	29 (36,25)	32 (40,00)	80	100	4,08
Diğer Türk dernekleri	1 (1,22)	1 (1,22)	23 (28,05)	39 (47,56)	18 (21,95)	82	100	3,88
Türk medyası	4 (5,19)	3 (3,90)	19 (24,68)	26 (33,77)	25 (32,47)	77	100	3,84
Alman dernekleri	2 (2,56)	1 (1,28)	22 (28,21)	40 (51,28)	13 (16,67)	78	100	3,78
Alman siyasetçiler	2 (2,60)	5 (6,49)	24 (31,17)	26 (33,77)	20 (25,97)	77	100	3,74
Alman medyası	3 (3,85)	5 (6,41)	23 (29,49)	28 (35,90)	19 (24,36)	78	100	3,71
Diğer göçmen dernekleri	1 (1,41)	3 (4,23)	31 (43,66)	30 (42,25)	6 (8,45)	71	100	3,52
Almanya'daki Türk kökenli siyasetçiler	3 (4,23)	9 (12,68)	24 (33,80)	23 (32,39)	12 (16,90)	71	100	3,45
Türkiye'deki kurumlar	7 (10,77)	11 (16,92)	19 (29,23)	12 (18,46)	16 (24,62)	65	100	3,29
Türkiye'deki siyasetçiler	11 (18,33)	8 (13,33)	23 (38,33)	9 (15,00)	9 (15,00)	60	100	2,95
Türkiye'deki dernekler	7 (12,96)	9 (16,67)	23 (42,59)	12 (22,22)	3 (5,56)	54	100	2,91

* 1: Çok kötü, 2: Kötü, 3: Ne kötü ne iyi, 4: İyi, 5 Çok iyi

Not: Ölçek düzeylerinin yanında, "Bu kesimle herhangi bir iletişimimiz/ilişkımız bulunmamaktadır. O yüzden iyi ya da kötü diyemeyiz." seçeneği de sunulmuştur ve bu seçeneği ilgili gruplar için işaretleyen cevaplayıcılar bulunmaktadır. Bu sebeple her grup için N farklılık göstermektedir.

Kaynak: Yazarın Araştırması